UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Trestný čin podvodu, pojistného, úvěrového a dotačního podvodu podle § 209 až 212 trestního zákoníku

Diplomová práce

Marek Doseděl

Vedoucí diplomové práce:
JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Praha, 17. březen 2014

Čestné prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 10. 3. 2014 Marek Doseděl

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval panu JUDr. Rudolfovi Vokounovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, za pomoc při zpracování této práce a vřelý přístup ke studentům.

V Praze, dne 10. 3. 2014 Marek Doseděl

Obsah

1. Úvod....1
2. Pojem podvodu a jeho kriminologické aspekty 3
2.1. Četnost podvodné delikvence....5
2.2. Charakteristika pachatelů podvodného jednání....6
2.3. Prevence podvodných jednání....9
3. Podvod § 209....13
3.1. Obecná charakteristika trestného činu podvodu....13
3.2. Objekt trestného činu podvodu....15
3.3. Objektivní stránka trestného činu podvodu....16
3.3.1. Uvedení v omyl, využití omylu a zatajení podstatných skutečností....17
3.3.2. Obohacení sebe nebo jiného a způsobení škody....18
3.4. Subjekt trestného činu podvodu....19
3.5. Subjektivní stránka trestného činu podvodu....20
3.6. Využití moderních technologií při páchání podvodu....21
4. Pojistný podvod § 210....24
4.1. Vývoj pojišťovnictví na území České republiky....24
4.2. Pojistná smlouva a pojistná událost....25
4.3. Příčiny páchání pojistných podvodů 25
4.4. Obecná charakteristika pojistného podvodu....26
4.5. Objekt trestného činu pojistného podvodu....27
4.6. Objektivní stránka trestného činu pojistného podvodu....28
4.6.1. Pojistný podvod dle § 210 odst 1 TZ....28
4.6.2. Pojistný podvod dle § 210 odst. 2 TZ....29
4.7. Subjekt trestného činu pojistného podvodu....30
4.8. Subjektivní stránka trestného činu pojistného podvodu....30
4.9. Statistické údaje o pojistných podvodech....31
4.10. Typické způsoby páchání pojistných podvodů....33
4.11. Zvláštní způsoby prevence pojišťoven proti pojistným podvod....34
5. Úvěrový podvod § 211....36
5.1. Úvěr a úvěrová smlouva....36
5.2. Obecný úvod o trestném činu úvěrového podvodu....36
5.3. Objekt trestného činu úvěrového podvodu....38

5.4. Objektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu.....38
5.4.1. Úvěrový podvod dle § 211 odst. 1 TZ.....38
5.4.2. Úvěrový podvod dle § 211 odst. 2 TZ.....40
5.5. Subjekt trestného činu úvěrového podvodu.....41
5.6. Subjektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu.....42
6. Dotační podvod § 212.....44
6.1. Dotace, subvence, návratná finanční výpomoc, příspěvek.....44
6.2. Obecný úvod o trestném činu dotačního podvodu.....45
6.3. Objekt trestného činu dotačního podvodu.....46
6.4. Objektivní stránka trestného činu dotačního podvodu.....46
6.4.1. Dotační podvod dle § 212 odst. 1 TZ.....46
6.4.2. Dotační podvod dle § 212 odst. 2 TZ.....47
6.5. Subjekt trestného činu dotačního podvodu.....48
6.6. Subjektivní stránka trestného činu dotačního podvodu.....48
7. Procesní souvislosti v trestním řízení u trestných činů podle § 210 - 212.....49
8. Čína: Říše středu a podvodů?.....51
8.1. Stručná komparatistika s českou právní úpravou.....52
9. Závěr.....55
10. Zdroje.....57
11. Abstrakt.....64
12. Abstract.....66

1.Úvod

V prostředí české trestněprávní odborné literatury prozatím neexistuje publikace, pokud je autorovi známo, jež by se monotematicky zabývala podvodnou delikvencí. Autor této diplomové práce to ale nezbytně nepovažuje za nedostatek, ba právě naopak tato absence mu umožnila relativně volný prostor pro čerpání zdrojů, vytvoření struktury práce a následné formulování závěrů. Při psaní této diplomové práce mohl autor vyjít nejen ze zdrojů striktně trestněprávních resp. kriminologických ale též ekonomických a pracovněprávních. Výsledkem je práce, jež je celkově rozčleněna do 10 základních částí a jež si stanovila za cíl důsledně popsat jednotlivá podvodná jednání dle § 209 - 212 TZ a rozebrat zejména příčiny, důsledky takovýchto jednání a s tím spojenou prevenci.

V části první (této) autor stručně nastiňuje, proč si ke zpracování vybral zrovna podvodnou delikvenci a rozčlenění své práce.

Část druhá je věnována samotnému pojmu podvod a jeho jednotlivým kriminologickým aspektům, zejména zde autor předkládá a rozebírá statistické údaje, jež si vyžádal na Ministerstvu spravedlnosti, dále se snaží dopátrat, zda existuje obecná charakteristika pachatele podvodného jednání a jak podvodnému jednání lze úspěšně předcházet.

Část třetí je částí popisující trestný čin podvodu podle § 209 TZ. Podrobně rozebírá všechny obligatorní znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu. Na závěr autor zdůrazňuje přibývající počet podvodných jednání páchaných prostřednictvím moderních výpočetních technologií s uvedením nejčastějších příkladů.

Část čtvrtá je věnována trestnému činu pojistného podvodu dle § 210 TZ. Kromě části popisující skutkové podstaty v tomto paragrafu obsažené, je v této kapitole zahrnut i stručný vývoj pojišťovnictví na našem území, zvláštní příčiny páchání pojistných podvodů a způsoby jednání zakládající trestní odpovědnost dle tohoto ustanovení trestního zákoníku. Na závěr autor pracuje se statistickými údaji získanými od pojišťoven působících na našem trhu.

Pátá část pojednává o trestném činu úvěrového podvodu dle § 211 TZ. Obsahuje nejen část popisnou, jež klade důraz na rozlišení jednání podle odstavce prvního a druhého, ale též úvod který objasňuje právní vztahy vznikající při uzavírání úvěrových smluv.

Část nesoucí číselné označení šest se věnuje dotačním podvodům dle § 212 TZ. Obsahuje jako všechny předešlé části podkapitoly, jež popisují jednotlivé znaky obou skutkových podstat obsažených v tomto paragrafu trestního zákoníku. Dále se zabývá pojmy dotace, subvence, návratné finanční pomoci a příspěvku a v neposlední řadě nastiňuje rizikové momenty, jež s výše uvedenými pojmy mohou v praxi nastat a vést ke kolizi s ustanoveními trestního práva.

Sedmá část se zabývá procesními souvislostmi vyplývajícími pro orgány činné v trestním řízení, pokud posuzují určitá jednání podle ustanovení § 209 - 212 TZ. Autor zde pracuje s judikaturou Ústavního soudu a Nejvyššího soudu České republiky.

Své zkušenosti a vědomosti, které autor nasbíral při svém studijním pobytu na Čínské univerzitě politologie a práv v Pekingu, promítl do části osmé. Zde objasňuje sociální podhoubí, ze kterého klíčí podvodná delikvence rychleji a snáze než jinde na světě a následně stručně porovnává čínskou a českou právní úpravu v této oblasti.

V části deváté se autor snaží podat závěrečné shrnutí své práce a formulovat ucelený závěr, jež by shrnul jeho poznatky, které nasbíral během psaní a přípravy své diplomové práce.

2. Pojem podvodu a jeho kriminologické aspekty

Podvody jakožto trestné činy proti majetku patří společně s trestnými činy zanedbání povinné výživy, krádeže nebo například ublížení na zdraví k trestným činům, jimiž se orgány činné v trestním řízení musejí zabývat častěji než jinými.
Společným znakem všech podvodných jednání zakládájících trestní odpovědnost pachatele dle některého z § 209 až 212 TZ je úplná absence použití jakýchkoli forem násilí, psychického či fyzického nátlaku. Nedochází zde k ohrožení života a zdraví poškozených například zbraněmi, či nebezpečnými látkami atp.

Často spáchání podvodného jednání vyžaduje psychické úsilí a soustředění pachatele, a proto zpravidla nedojde k takovému jednání pod vlivem alkoholu, omamné, psychotropní či jiné látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací, nebo rozpoznávací schopnosti případně jeho sociální chování (srov. § 130 TZ).

Dnes účinný trestní zákoník, č. 40/2009 Sb., obsahuje trestný čin podvodu, a zvláštní případy pojistného (§ 210 TZ), úvěrového (§ 211TZ) a dotačního podvodu (§ 212) - tedy celkem čtyři samostatné trestné činy. Nebylo tak tomu však vždy. Ještě před méně než dvaceti lety obsahovalo české platné právo pouze trestný čin tzv. obecného podvodu. Nicméně nemožnost postihnout veškerou podvodnou delikvenci dle tzv. obecného podvodu (dnes § 209 TZ) vedla v minulosti zákonodárce k přijetí dalších tří výše zmíněných zvláštních skutkových podstat. Nedokonalost právní úpravy v této oblasti (zvláště v činnosti pojišťoven a bank), jak ukázaly zejména devadesátá léta minulého století, měla dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku republiky jako celku.[1]

Jak sám zákonodárce přiznává v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku (40/2009 Sb.) k rozmachu trestné činnosti spočívající v podvodném jednání po skončení éry komunistického (resp. socialistického) státního zřízení došlo i díky nedokonalosti právních předpisů zaobírajících se ekonomickými aspekty měnící se společnosti. Díky tomu pachatelé využívali mezer v nedokonalých ustanoveních tehdejších

[1] Vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku

předpisů, a to především v oblasti pojišťovnictví, bankovnictví, kolektivního investování a kapitálového trhu. Navíc zákonodárce dokázal na rozmáhající se podvodnou delikvenci zareagovat až po dosti dlouhé době.[2]

Samostatnou zmínku rozhodně zaslouží podvodná jednání související s přechodem státního vlastnictví do soukromého po roce 1990. Takovéto majetkové transfery probíhaly nejen notoricky známou kupónovou privatizací, ale též přeměnou tehdejších družstev na akciové společnosti a jiné subjekty, veřejným prodejem společností atp.[3] a finanční prostředky vyvedené z původních státních podniků nejednou skončily na soukromých účtech v tzv. daňových rájích. Nezřídka se proto objevují názory, že počáteční privatizace působením sociálního kapitálu, z valné části z doby pozdní totality, byla spíše privatizací peněz štědře poskytovaných bankami než skutečnou privatizací společností.[4]

Následná společenská poptávka, vysoká míry ekonomické kriminality a zhoršující se ekonomická situace související zejména s bankovní krizí roku 1997 vedla zákonodárce k přijetí novely č. 253/1997 Sb. tehdy účinného trestního zákona č. 140/1961 Sb.

Tato novela upravila znění tzv. obecného podvodu a dodala do něj ustanovení týkající se *zamlčení podstatných skutečností* a dále došlo k rozšíření trestného zákona o další dva trestné činy ve vztahu speciality k podvodu podle tehdy účinného § 250, tedy o pojistný podvod (tehdejší § 250a) a úvěrový podvod (tehdejší § 250b). Nově zavedené resp. upravené skutkové podstaty se měly zaměřit na taková jednání, která úzce souvisela s podvodným jednáním, ale jejichž podstata spočívala ve formách speciálních kupříkladu podvod úvěrový, pojistný, šekový, směnečný či vykazování černých duší při spoření se státním příspěvkem u stavebního spoření.[5]

Po neúspěšné snaze roku 2006 nahradit trestní zákon z roku 1961 novým trestním kodexem, nastala největší změna na poli trestného práva až v roce 2009, kdy

[2] Marešová, A. a kol. Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality. Praha. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, s. 68

[3] Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005, s . 141

[4] Nezkusil, J., K otázce příčin kriminality po listopadu 1989, Trestněprávní revue 2/2005, s. 37

[5] Jelínek, J. Trestní právo a novelizace v letech 1997 až 1999, Linde Praha, a.s. 2000, s. 90

Parlament České republiky schválil nový trestní zákoník, č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti k 1.1.2010. Tento kodex, jak je uvedeno v jeho důvodové zprávě, má být založen na přesvědčení, že ochrany demokratického státního a společenského zřízení, práv a svobod jednotlivců a ochrany jejich života, zdraví a majetku je zapotřebí dosahovat zejména mimotrestními prostředky a je zde zdůrazňována subsidiární úloha trestního práva ve společnosti. V novém kodexu se i na poli podvodné delikvence objevil nový speciální trestný čin, a to dotační podvod (§ 212 TZ).

O všech výše uvedených trestných činech a jejich jednotlivých skutkových podstatách pojednám podrobněji dále v samostatných kapitolách.

2.1. Četnost podvodné delikvence

Četnost výskytu podvodných jednání stejně jako jiných druhů trestné činnosti je ovlivněna zejména ekonomickými, politickými, sociálními a kulturními rysy, které ovlivňují společnost v daném místě a čase. Česká republika navíc trpí neduhem vzešlým z nedávné minulosti a to nízkým právním vědomím obyvatelstva.[6] České a světové deníky po vypuknutí globální ekonomické krize v roce 2008 varovaly veřejnost před prudkým nárůstem kriminality. Novinové titulky hlásaly například "Krize míchá nebezpečný koktejl, přibude vražd a zločinů" (viz aktuálně.cz ze dne 26.2.2009). Ve všech článcích se kalkuluje s faktem, že nepříznivá ekonomická situace dlouhodobě přispívá ke snížení životní úrovně většiny obyvatel, která povede k jejich časté neschopnosti dostát svým finančním závazkům, a proto se uchýlí ke kriminální činnosti.

K potvrzení teorií souvisejících s nárůstem podvodů v době globální ekonomické krize, si autor na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, vyžádal od Ministerstva spravedlnosti České republiky údaj o množství odsouzených fyzických osob za trestné činy dle paragrafů 209, 210, 211 a 212 TZ v letech 2011, 2012 a 2013. Pro ulehčení administrativní zátěže ministerstva autor nežádal rozčlenění podle konkrétních odstavců u jednotlivých trestných činů. Narůstající množství výše zmíněných trestných činů je alarmující, i když je zapotřebí

[6] Kuchta, J. a kol. Kriminologie. I. část. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 88

kalkulovat s možnou délkou trestního řízení, než je vydáno pravomocné rozhodnutí a započíst do ní relativně krátkou účinnost zákona č. 40/2009, trestního zákoníku.

	2011	2012	2013
§ 209	1 738	2 428	3 367
§ 210	45	76	136
§ 211	597	985	2 497
§ 212	8	16	21

Z výše uvedené tabulky je tedy zjevné paritní zastoupení jednotlivých trestných činů a jejich celkový nárůst. Dále je zjevné, že soudy nejčastěji vyslovují odsuzující rozsudky u nejobecnější skutkové podstaty, tedy u trestného činu podvodu podle § 209 TZ.

Relativně nízký počet odsouzených podle § 212 TZ ukazuje jistou míru specifičnosti tohoto trestného činu, nižší míru jeho výskytu ve srovnání s ostatními trestnými činy založenými na podvodném jednání a patrně též nezkušenost orgánů činných v trestním řízení s touto skutkovou podstatou.

2.2. Charakteristika pachatelů podvodného jednání

Pokud se podržíme definice pachatele pouze podle § 22 odst. 1 TZ, rozumí se jím taková osoba (ať již fyzická či právnická), která svým jednáním naplní znaky skutkové podstaty trestného činu jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Chceme-li však posoudit či charakterizovat typické pachatele podvodné delikvence, musíme přistoupit k obsáhlejší definici. Osobnost pachatele bývá v kriminologii chápána jako organický, dynamický a inter-individuálně odlišný celek psychofyzických dispozic, determinujících průběh a projevy psychických procesů (tedy reakcí), odrážejících se v chování a jednání.[7] Dochází tedy ke studiu psychiky konkrétního jedince a současně ke studiu odlišnosti jedince i shod s osobnostmi dalších jedinců a skupin.

[7] Nakonečný, M. Základy psychologie osobnosti. Praha: Management Press, 1993, s. 12

Aniž bych chtěl shazovat například dnes již zastaralou a překonanou studii Cesare Lambrosa z konce 19. století[8], která zahrnovala typologii lidských typů, jež jsou předurčeny ke zločinné dráze, výsledky empirických výzkumů nám potvrzují, že tzv. čisté typy pachatelů ve skutečnosti neexistují.

Monografie o pachatelích podvodných trestných činů nebyla vydána, a proto se pokusme načrtnout základní kontury dělení pachatelů a jejich základní charakteristiku.

Pachatele vnějších podvodů nemůžeme v drtivé většině případů považovat z psychologického hlediska za výjimečné a vytvořit jim společnou skupinu na základě společného charakterového či psychologického rysu. Leč častým jevem je, že tací pachatelé sami sebe za zločince nepokládají. Často se považují za naopak velmi prozíravé a moudré, že využili omylu jiného a takové jednání nelze považovat za deliktní.
Pachatelé též necítí výčitky svědomí, pokud je poškozeným právnická osoba (nejlépe bohatá pojišťovna, banka či družstvo atp.), v takovém případě dochází k vymizení zastavujících mechanismů, které by v běžných situacích pachatele donutily přestat s protiprávní činností. Vycházejí z teorie, že "*...následky drobného podvodu se neprojeví v celkových majetkových poměrech oběti*".
Psychologické zkoumání charakterových rysů pachatelů podvodů ztěžuje nemožnost vyjít ze způsobu spáchaní trestného činu.[9] Tím je myšleno, že v případě vražd, loupeží, ublížení na zdraví dokáže soudní znalec z oboru psychologie sestavit např. ze způsobů chování a jednání pachatele profil jeho osobnosti. Takováto možnost je výrazně ztížena resp. znemožněna u, v poslední době stále častějších, podvodů páchaných prostřednictvím moderní výpočetní techniky. Při vyšetřování kriminalistům resp. orgánům činným v trestním řízení chybí svědci, kteří by

[8] italský lékař a kriminolog, který přišel s teorií, že zločinné sklony jsou vrozené a jsou rozpoznatelné ve fyziognomicých znacích člověka. Rozlišoval pachatele na tzv. rozené zločince, občasné zločince, zločince z vášně, morální imbecily a kriminální epileptiky.

[9] Čírtková, L. a kol. Podvody, zpronevěry, machinace (možnosti prevence, odhalování a ochrany před podvodným jednáním). Praha: Armex Publishing, 2005, s.116

pachatelovo jednání popsali, nejsou k dispozici kamerové záznamy či například následky útoku na těle poškozeného.

Je tedy zapotřebí vycházet z premisy, že neexistuje vybroušený profil osobnosti podvodníků. Pravděpodobnost provedení podvodného jednání determinuje přitažlivost cíle, kterého se snaží pachatel dosáhnout. Pachatel může vylákat na poškozeném částku např. nikoli nepatrnou ale též částku pohybující se milionech či miliardách, i proto není neobvyklé, že se podvodného jednání dopouštějí i osoby finančně zajištěné, vzdělané, ale podvodného jednání konají s cílem udržet si svoje společenské postavení, životní standardy a nákladný životní styl.
Při zkoumání motivace spáchat trestný čin je zapotřebí sledovat a přisuzovat význam tzv. kognitivním skriptům, kterými rozumíme představy pachatele o sobě samém a jiných osobách. Na základě kognitivních skript můžeme vyčlenit dva základní typy pachatelů. A to za prvé pachatele se zvýšeným sebecítěním, pro které je typická sobeckost a sebevědomí hraničící s přesvědčením o vlastní jedinečnosti. Takový pachatel je přesvědčen, že nic netvoří překážku na cestě k uspokojení jeho potřeb a tužeb.
Pravým opakem jest potom skupina pachatelů se sníženým sebecítěním. To souvisí s častými pocity prohry, frustracemi z pracovních neúspěchů, nedostatečným vzděláním, problémovým dětstvím. Pro obě skupiny stojící na opačných pólech je pak společná bezohlednost a lhostejnost k jiným lidem.[10]

K úspěšnému dokonání podvodného jednání, které není prováděno například prostřednictvím internetu je zapotřebí, aby pachatel byl pohotový, přesvědčivý a nenechal se překvapit, či zaskočit dotazy od poškozeného. Nejisté a nepřesvědčivé reakce vyvolávají dojem nesolidnosti a amatérismu, proto zločinec musí klást důraz na své vystupování, chování a vcítit se do kůže poškozeného.

U podvodů vnitřních je situace přehlednější díky tomu, že jej páchají zejména osoby pracující v rámci organizační struktury poškozeného. Je třeba zdůraznit, že v takovémto případě je třeba přistupovat k trestněprávnímu postihu jako k *ultima ratio*,

[10] Čírtková, L. a kol. Podvody, zpronevěry, machinace (možnosti prevence, odhalování a ochrany před podvodným jednáním). Praha: Armex Publishing, 2005 , s.119

neboť se nejprve nabízí postih ze strany zaměstnavatele v rámci pracovněprávních předpisů.
Neuplatní se zde koncepce tzv. kriminality z nouze. Kritériem ani nebude výše příjmu pachatelů, neboť podvodů se často dopouštějí též vysoce postavení manažeři společností, podnikatelé. Tací lidé, které netlačí finanční nouze, často podlehnou pokušení, pokud je výnos z trestné činnosti vyšší a lákavější než za odměna za odvedenou práci. Takováto jednání jsou často ovlivňována snahou o posun na tzv. společenském žebříčku, třebaže sociální postavení pachatelů je více než uspokojivé.
U zaměstnanců, kteří jsou ve firemní struktuře situování na nižších pozicích bývá motivací k podvodnému jednání pocit nedocenění, přehlížení jejich pracovních výkonů a názorů, názorové rozpory a střety s nadřízenými atp.

V drtivé většině případů podvodné delikvence (ať již tzv. vnitřní či vnější) bude jednání pachatele determinováno víc než jediným určujícím faktorem.

2.3. Prevence podvodných jednání

Prevencí kriminality jako takové rozumíme *soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení.*[11] Takovými mimotrestními aktivitami se rozumí působení na pachatele tak, aby se choval v souladu s právním řádem, a na potenciální oběti tak, aby činily takové aktivní kroky, které jim pomohou chránit se před viktimizací. Kriminologická literatura obecně rozlišuje oblasti primární, sekundární a terciální prevence.[12]
Primární prevencí se rozumějí aktivity určené určité demograficky vymezené skupině obyvatel (často však působí plošně na každého), které mají za cíl působit na příčiny kriminality. Přihlíží se přitom ke statistickým údajům o delikvenci na daném úseku a pozornost je věnována faktorům, které kriminalitu podněcují. Kupříkladu je dobře známé, že kriminalitu mládeže (děti a mladiství v souladu s § 2 odst. 1 písm. a) zákona o soudnictví ve věcech mládeže, č. 218/2003 Sb., pomáhá omezovat rozvoj volnočasových aktivit jakými jsou například sport, umělecké a jiné zájmové kroužky.

[11] Novotný, O., Zapletal, J. a kol. Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008, s. 183

[12] Kaiser, G. Kriminologie. Praha: C.H.Beck, 1994, s. 92

U sekundární prevence se preventivní aktivity orientují na potenciální pachatele, potenciální oběti a na kriminogenní situace. Sekundární prevence se dá rozdělit na generální a speciální. Generální se rozumí ať už negativní (odstrašování, zneškodnění) či pozitivní (výchova, polepšení, náprava) působení za účelem zvýšení důvěry občanů ve schopnost státu zajistit pořádek.
Terciální se pak zabývá především předcházením kriminální recidivy u pachatele a viktimologické recidivy u oběti. Není rozhodné, zda pachatel trestného činu za něj byl stíhán či případně odsouzen.[13]

Prevence, se kterou se můžeme setkat každý den při všedních aktivitách, je zpravodajství, které zasahuje většinu populace. Prostřednictvím žurnalistů se veřejnost dozvídá o nejnovějších praktikách podvodníků, jakého jednání se vyvarovat, na jaké společnosti si dát pozor, o potrestání či nepotrestání pachatelů atp. (viz např. pořad veřejnoprávní České televize Černé ovce, který proklamuje, že jeho hlavním cílem je ochrana spotřebitele). Na potenciální pachatele může takové zpravodajství působit jako inspirace k jejich vlastní podvodné činnosti nebo je od takového jednání naopak odradit, neboť je již široká veřejnost s podvodným jednáním seznámena. Přesto se v odborné literatuře setkáme s převládajícím názorem, že napodobování u trestného činu podvodu a jeho zvláštních druhů nehraje výraznou roli.[14]

Pro ochranu před vnitřními podvody zavádějí především zahraniční společnosti na českém pracovním trhu tzv. *assesment centra* (hodnoticí centra), ve kterých při výběrových řízeních dochází k vystavení zaměstnance nejrůznějším potenciálním pracovním situacím a zaměstnavatelé sledují se jeho reakce. Pokud zaměstnanec neprojeví dostatečnou loajalitu a jeho reakce obsahují podezřelé jednání, není uchazeč o zaměstnání pozván do dalšího kola výběrového řízení. Dalším typickým prostředkem bránícím vnitřním podvodům je tzv. politika čtyř očí, či chcete-li *double check*. Typicky se projevuje při sjednávání bankovního úvěru, kdy zaměstnanec banky, který je zodpovědný za jednání s klientem a kontrolu všech předkládaných

[13] Novotný, O., Zapletal, J. a kol. Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008, s. 203

[14] Čírtková, L. a kol. Podvody, zpronevěry, machinace (možnosti prevence, odhalování a ochrany před podvodným jednáním). Praha: Armex Publishing, 2005, s.116

dokumentů postoupí před závěrečným schválení veškerou dokumentaci jinému zaměstnanci ke schválení. Banka se tak chrání před udělováním úvěrů nerentabilním klientům a zároveň podvodnému jednání ze strany svých vlastních zaměstnanců.

Základní premisou v zaměstnání je, že kvalitní systém interní kontroly vždy pomáhá redukovat pravděpodobnost podvodného jednání či jejích pokusů ze strany zaměstnanců i samotného vedení.

Zaměstnavatel k zabránění takového jednání užije především monitoringu svých zaměstnanců, rovnoměrného rozdělení jejich pravomocí, zavádění systémů jež minimalizují pravděpodobnost podvodného jednání, kontrolu všech rozhodnutí alespoň čtyřma očima atp.

Ze strany zaměstnanců půjde často o takzvaný *whistleblowing*. Tím se rozumí označení pro případy, kdy stávající nebo bývalý zaměstnanec upozorní určitou instituci nebo správní orgán, jež disponuje pravomocemi k prověření či zakročení na nelegální nebo neetické praktiky na pracovišti, k nimž dochází se souhlasem nadřízených, nebo na základě jejich přímého rozhodnutí. Český právní řád doposud žádnou speciální právní úpravu *whistleblowingu* a ochrany oznamovatelů neobsahuje. Jistá ochrana je těmto osobám poskytována jen prostřednictvím předpisů pracovního a trestního práva. Tato úprava se však pro daný účel jeví nedostatečná a nemůže zajistit zamýšlené praktické rozšíření *whistleblowingu*.[15] Bez specializované právní úpravy chránící tzv. *whistleblowery* se musí vyjít při posuzování, zda je dán důvod k okamžitému zrušení pracovního poměru zaměstnance pro zvlášť hrubé porušení pracovní kázně (popř. při rozhodování o platnosti výpovědi z pracovního poměru) nebo se jedná o *whistleblowing*, je v příslušných případech třeba vyhodnotit a porovnat na straně jedné veřejný zájem, který zaměstnanec svým jednáním hájil (přičemž tato činnost byla s to porušit zájmy zaměstnavatele), se zájmem na dodržování smluv a loajalitou zaměstnance vůči zaměstnavateli na straně druhé.[16]

K doporučovaným postupům v předcházení či zjištění podvodného jednání patří namátkové kontroly nových i dlouholetých zaměstnanců, stimulace a motivace

[15] Další neúspěšný pokus o úpravu „whistleblowingu“. Právní rozhledy 20/2013, s. 2

[16] Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí 5/2013 s. 171

zaměstnanců za pomoci mimořádných bonusů či úlev v případě loajálnosti zaměstnavateli. V případě, že zaměstnanci byla dána výpověď, měl by zaměstnavatel zpozornět a zajistit, aby po odchodu zaměstnanec nemohl zneužít informace a vědomosti nabyté při výkonu povolání k podvodné delikvenci.

Právnické osoby, jež jsou veřejnosti dobře známé (banky, obchodní řetězce, pojišťovny atp.), a které jsou vystaveny podvodnému jednání ze strany zaměstnance nebo vedení, se často oprávněně bojí negativní publicity, a proto raději volí cestu dohody s pachatelem (v rámci pracovněprávních a občanskoprávních předpisů) než podáním trestního oznámení. Uvědomují si, že škoda vzniklá zaměstnancovým trestněprávním jednání má zpravidla pro danou instituci menší finanční dopad než ztráta renomé a důvěry u svých obchodních partnerů a klientů.[17] Navíc v případě trestného řízení, konkrétně při soudním jednání by mohl pachatel vyslovit jistá obchodní tajemství či interní citlivé informace, což není v zájmu žádného ekonomicky smýšlejícího subjektu.
I proto stále více a více zaměstnavatelé dbají na prevenci podvodné delikvence, dbají více o personální obsazení svých společností a nastavují pravidla a interní procesy tak, aby zaměstnanci neměli ani příležitost podvodné jednání uskutečnit.
Mezi taková opatření dále patří například pravidelná rotace zaměstnanců na pracovních pozicích, striktní dodržování standardizovaných procesů, pravidelné interní audity a vzájemné prověrky, zdůrazňování prevence a případných postihů před zaměstnanci, budování dobrého a vyváženého vztahu se svými podřízenými atp.

O sestavení optimálních opatření, tak aby dávaly dohromady vyvážený celek, se v angloamerickém korporátním prostředí stará tzv. *fraud manager.* Taková osoba musí být odborníkem, který umí vypozorovat signály naznačující potenciální riziko, případně zárodky podvodného jednání. Jeho úkolem je vypracování metodiky a standardizovaných postupů při prevenci a odhalování takových jednání. *Faud manager* by měl v sobě snoubit znalosti z oblasti práva, ekonomie a z oblasti lidských zdrojů.

[17] Dvořáček, J. Interní audit a kontrola. 2.vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s. 134

3. Podvod § 209

3.1. Obecná charakteristika trestného činu podvodu

Trestný čin podvodu dle § 209 TZ je v prvé řadě charakterizován úmyslným vyvoláním anebo využitím omylu jiné osoby a novelou trestního zákona číslo 253/1997 Sb. byla objektivní stránka trestného činu rozšířena též o "zamlčení podstatné skutečnosti". O trestný čin podvodu se však jedná jen tehdy, pokud vyvolání nebo využití omylu nebo zamlčení podstatných skutečností bezprostředně směřuje ke zmenšení cizího majetku, které má přinést obohacení pachatele nebo jiné osoby a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou (tj. nejméně 5 000 Kč).[18] Škodou na cizím majetku se rozumí újma majetkové povahy. Jde tedy nejenom o zmenšení majetku (*damnum emergens*), tedy úbytek hospodářské hodnoty, ale i ušlý zisk (*lucrum cessans*), tedy to, o co by jinak byl majetek oprávněně zvětšen. Obohacením se zde rozumí neoprávněné rozmnožení majetku pachatele nebo někoho jiného, které by jinak byly z majetku pachatele nebo jiného vynaloženy. Obohacení se nemusí dosahovat stejné výše jako škoda, která je podvodem způsobena poškozenému.[19]

Z judikatury plyne, že při závěru o výši škody na cizím majetku, ke kterému došlo kupříkladu vylákáním věcí podvodným slibem zaplacení dohodnuté částky, je nutno vycházet ze skutečné hodnoty věcí, nikoliv z výše dohodnuté částky (srov. usnesení okresního soudu v Českém Krumlově z 18. 10. 1989 sp. zn. 1 T 218/89).

V odborné literatuře lze mimo jiné nalézt i třídění podvodů na tzv. vnitřní a vnější, kdy se v potaz bere vztah pachatele trestného činu a poškozeného.

Pachatelem vnějšího podvodného jednání je osoba, která nemá žádný vztah k subjektu, kterého se snaží "podvést" ať už vyvoláním nebo využitím omylu či

[18] Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 2. vydání Praha: Leges, 2011, 287 s.

[19] Hendrych, D. a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha 2009

zamlčením podstatné skutečnosti. Vnější podvodná jednání se vyznačují obvykle svojí jednorázovostí - tedy jednorázovostí pachatelova jednání.

Naopak vnitřních omylů se dopouštějí zpravidla zaměstnanci nebo osoby ve vedení poškozeného subjektu. Typicky zde dochází ke zneužití postavení, pravomocí či jiného oprávnění v rámci poškozeného subjektu. Standardně takové jednání využívá nedokonalosti vnitřních kontrolních systémů a trvá delší dobu.[20] Kriminologická literatura též pracuje s pojmem *kriminalita bílých límečků*.[21] Tento pojem použil jako první sociolog Edwin Sutherland ve své přednášce pro Americkou společnost sociologů roku 1939, kdy oponoval kriminalistům, že trestná činnost není rozhodně jen výsadou chudého obyvatelstva, psychopatů a sociopatů.[22]

Naopak, tomto případě se jedná o intelektuálně velmi propracovanou a náročnou trestnou činnost, která na rozdíl od vnějšího podvodů bývá převážně opakovaná a to po delší dobu. Jako vzorový případ by zde mohla posloužit série opakovaných machinací za účelem vyvádění likvidních aktiv mimo společnost členy managementu.

Takovéto členění na podvody vnější a vnitřní jest jednoduché a srozumitelné, leč nepokryje veškeré okolnosti či způsoby jakými mohou být podvodná jednání spáchána. Kupříkladu pokud je na trestném činu vedle pachatele zúčastněna alespoň jedna další osoba ve formě účastenství (dle § 24 TZ), která na rozdíl od samotného pachatele není zaměstnancem či členem vedení společnosti, nastává situace, kdy se jedná o hybridní vnitřně-vnější podvodné jednání. V takovém případě by dle (patrně nejen) mého názoru stálo za zavedení kategorie podvodů míšených či hybridních.

K dokonání podvodu dochází obohacením pachatele nebo jiného.

[20] Straus, J.; Němec, M. a kol.; *Teorie a metodologie kriminalistiky*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009, s.426

[21] Hulmáková, J. Vývoj hospodářské kriminality a trestní politiky uplatňované vůči pachatelům hospodářské kriminality na území ČR. In Sborník z mezinárodní konference "Nové jevy v hospodářské kriminalitě". Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 65

[22] Podgor E. Israel I. White collar crime in a nutshell. West Publishing. 1993. s. 1

3.2. Objekt trestného činu podvodu

Objekt trestného činu je obligatorním znakem skutkové podstaty každého trestného činu a rozumí se jím společenské vztahy (kupříkladu vztahy vlastnické), zájmy a hodnoty (například život člověka, jeho zdraví, důstojnost, čest, osobní svoboda a jiné) chráněné trestním zákonem. Jelikož objekt trestného činu není zpravidla vyjádřen v zákoně, musíme jej tak dovozovat výkladem[23]. Ze zařazení § 209, tedy trestného činu podvodu, do hlavy V. trestního zákoníku pojednávající o trestných činech proti majetku, lze snadno dovodit, že objektem trestného činu podvodu je majetek, a to konkrétně majetek cizí. Pod pojmem majetek jsou zahrnovány veškeré majetkové hodnoty, tedy nejen věci, ale i pohledávky věřitelů a jiná práva a penězi ocenitelné hodnoty náležející určitému subjektu. Cizím majetkem se potom rozumí takový majetek, který nenáleží pachateli nebo nenáleží výlučně jemu.[24]

Základním právem každého vlastníka, zaručeným v článku 11 Listiny základních práv a svobod, je právo svůj majetek držet, užívat, požívat a disponovat s ním. Zároveň vlastnictví působí vůči všem ostatním, kteří se musí zdržet neodůvodněných zásahu do něj.[25] Takovým zásahem je bezpochyby i trestný čin podvodu.

Cílem ustanovení o podvodu je chránit cizí majetek jako celek. Toto prohlášení nesmí být vykládáno tak, že ochrana zákonem je poskytována jen majetku jako celku a že každým trestným činem bude majetek poškozeného dotčen jako celek, ale právě naopak ve většině případů bude dotčena jen určitá část majetku poškozeného (ať již konkrétní věc, pohledávka nebo právo). Tuto premisu je třeba vykládat tak, že ustanovení o trestném činu podvodu chrání všechny součásti majetku a z toho

[23] Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 150

[24] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 1858

[25] Wágnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, 302 s.

důvodu může být tímto trestným činem zasažena kterákoli část majetku poškozeného. [26]

Též je ze dostupných statistik zřejmé, že majetek jako objekt trestných činů proti majetku (hlava pátá TZ) je ohrožován, porušován nejčastěji ze všech možných objektů trestných činů. Majetková kriminalita zůstává hlavní složkou kriminality celkové a zpravidla určuje trendy vývoje kriminality v ČR. Celkový podíl majetkové kriminality tvořil v roce 2011 celých 64% ze všech spáchaných trestných činů. [27]

3.3. Objektivní stránka trestného činu podvodu

Objektivní stránka trestného činu podvodu spočívá v tom, že pachatel trestného činu uvede jinou osobu v omyl, resp. jejího omylu využije nebo jí zatají podstatné skutečnosti v důsledku čehož podvedená osoba provede majetkovou dispozici, kterou vznikne na její nebo cizím majetku škoda nikoli nepatrná (tj. alespoň 5000 Kč) a současně tímto jednáním pachatel sebe nebo jiného obohatí.

Velmi přínosným judikátem na poli trestného činu podvodu je rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 11 Tdo 1196/2007 ze dne 21.1. 2008. Toto rozhodnutí mimo jiné stanovuje, že se nejedná o trestný čin podvodu, pokud věřitel podvodným způsobem vyláká od dlužníka splnění jeho skutečného dluhu vůči věřiteli a plní-li dlužník vědomě tento dluh, i když tak činí v důsledku svého omylu, jenž věřitel vyvolal nebo jehož využil, anebo v důsledku toho, že věřitel zamlčel dlužníkovi podstatné skutečnosti. Naproti tomu o trestný čin podvodu se může jednat v případech, když podvodné jednání pachatele (věřitele) směřuje k tomu, aby od poškozeného (dlužníka) vylákal plnění týkající se jiného závazku (skutečného nebo domnělého), přičemž dlužník o této skutečnosti neví (např. pachatel si nechá vyplatit částku odpovídající jeho nároku ze smlouvy o půjčce s tím, že jde o zaplacení kupní ceny za jím nabídnuté zboží, které však nikdy nechce dodat poškozenému).

---

[26] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, 1852 s.

[27] Marešová A. Trendy české kriminality v roce 2011. In Analýza trendů kriminality v roce 2011. Praha. 2012. s. 8

3.3.1. Uvedení v omyl, využití omylu a zatajení podstatných skutečností

Nejprve k pojmu omylu jako takovému. Omyl je obecně chápán jako rozpor mezi představou a skutečností. Omyl se může týkat skutečností existujících, ale i skutečností, které mají teprve v budoucnu nastat, leč pachatel musí o omylu jiného vědět již v době, kdy dochází k jeho obohacení.

Uvedení v omyl je jednání, kterým pachatel předstírá určité okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Uvedení v omyl může být spácháno třemi základními způsoby. Za prvé konáním (např. srov. usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 10. 1995 sp. zn. 3 To 508/95 - judikát zabývající se předkládáním nekrytých šeků). Za druhé opomenutím a konečně za třetí konkludentním jednáním. Zajímavým příkladem, kdy se o trestný čin podvodu nejedná, je nadsázka v reklamě. V takovém případě se uplatní předpisy soukromého práva. Uplatnění trestněprávních předpisů přichází v úvahu v souvislosti s klamavou reklamou, případně u klamavého označení zboží a služeb. V takovém případě by se daly aplikovat ustanovení § 248 odst. 1, tedy trestný čin porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže.
O podvod se nebude jednat v případě, že vyvolání nebo využití omylu u podváděné osoby poslouží pachateli jen k získání popř. usnadnění přístupu k věcem, kterých se pak následně zmocní. Nebude se tedy jednat o trestný čin podvodu např., pokud pachatel předstírá, že je policistou, opravářem, lékařem atp., aby získal přístup do bytu poškozeného, kde následně odcizí např. peníze či jiné cennosti. V takovém případě se bude jednat o trestný čin krádeže podle § 205 TZ, jelikož rozdíl mezi krádeží a podvodem spočívá v tom, že u krádeže se věci pachatel zmocní sám, zatímco u podvodu mu ji vydá poškozený sám.[28]

Lidé se dopouštějí omylů snad každý den, a proto tento fakt zvyšuje pravděpodobnost, že se najde osoba, která cizího omylu využije k vlastnímu obohacení či obohacení jiného. V takovém případě tedy pachatel vlastní činností k vyvolání omylu nijak nepřispívá. Avšak po poznání omylu jiné osoby a v příčinném

[28] Vantuch, P.: Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011, 743 s.

vztahu k němu, pachatel jedná tak, aby sebe nebo jiného obohatil. Zákon nepožaduje, aby pachatel jiného v jeho omylu resp. úmyslné představě utvrzoval, popř. mu ztěžoval zjištění stavu skutečného.

Autor z vlastní zkušenost zná situaci, kdy omylem jiného dojde k připsaní částky (v tomto případě 1.000.000 KČ) na jeho bankovní účet. Autor si peníze nepřisvojil, a proto orgány činné v trestním řízení nemusely řešit, zda se jedná o trestný čin podvodu podle § 209 odst. 1 TZ nebo o trestný čin zatajení věci podle § 219 odst. 1. S touto otázkou se Nejvyšší soud vypořádal v usnesení ze dne 16. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 538/2007 následovně. Je rozhodující, zda pachatel věděl o omylu jiné osoby v době, kdy se peníze dostaly do jeho moci, tj. když se skutečně dozvěděl o takové platbě na bankovní účet. Věděl-li pachatel již v této době, že jde o peníze, které mu byly zaslány omylem, může spáchat jen trestný čin podvodu, nikoli trestný čin zatajení věci.

Trestného činu podvodu se též dopustí pachatel, pokud zamlčí podstatné skutečnosti - tedy takové skutečnosti, které lze považovat za zásadní pro utvoření představy a následné rozhodnutí poškozeného, popř. jiné podváděné osoby. Jsou to tedy takové skutečnosti, které by jinak způsobily, že by poškozený neprovedl majetkovou dispozici (popř. ne v takovém rozsahu), pokud by s nimi byl řádně seznámen.

3.3.2. Obohacení sebe nebo jiného a způsobení škody

Pod pojmem obohacení rozumíme neoprávněné rozmnožení majetku (případně majetkových práv) pachatele nebo někoho jiného, ať již jeho rozšířením nebo ušetřením nákladů, které by jinak byly z majetku pachatele nebo někoho jiného vynaloženy. Je zapotřebí zdůraznit, že výše obohacení se nemusí shodovat se škodou, která je způsobena poškozenému, tj. může být klidně vyšší popř. menší než způsobená škoda.

Z jazykového výkladu § 209 odst. 1 TZ lze snadno dovodit, že zákonodárce pod pojem *obohacení jiného* řadí osobu odlišnou od pachatele. Osoba odlišná od pachatele nemusí být pachateli známa, resp. úmysl obohatit jiného se nemusí

vztahovat jen ke konkrétně určené osobě, tedy obohaceným může být i např. zákazník (Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR z 18. 4. 1990 sp. zn. 2 Tzf 4/90).

Škoda způsobená podvodným jednáním včetně ušlého zisku musí dosáhnout částky alespoň 5.000,- Kč v souladu s § 138 odst. 1 TZ, jinak by bylo možné uvažovat pouze o odpovědnosti pachatele za přestupek [29]. Zákonodárce tedy zvolil nejnižší zákonnou hranici, kterou se snaží zdůraznit zhoubnost veškerého podvodného jednání a odhodlání postihovat veškerá takováto jednání.

Čin je dokonán obohacením pachatele nebo jiného. Za pokus lze považovat situaci, kdy nedojde k obohacení (např. pachatel uvede poškozeného v umyl, ten učiní majetkovou dispozici, ale pachatel nestačí převést finance na svůj bankovní účet), nebo když podvodné jednání pachatele není završeno majetkovou dispozicí poškozeného, neboť např. falešnou fakturu pachateli neuzná.

3.4. Subjekt trestného činu podvodu

Pachatelem, jakožto dalším obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu podvodu, může být jakákoli osoba, tedy jak fyzická tak nově od 1.1. 2012 i osoba právnická.[30]

Na podvodu mohou být v zásadě zainteresovány až čtyři osoby (ať už fyzické nebo právnické): pachatel, osoba jednající v omylu, osoba poškozená a konečně osoba obohacená. Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky vyplývá, že *má-li být trestný čin podvodu spáchán s využitím omylu (nebo neznalosti všech podstatných skutečností) právnické osoby, musí jednat v omylu (resp. s uvedenou neznalostí) fyzická osoba, která je nebo by byla v dané věci oprávněna učinit příslušný právní úkon spojený s majetkovou dispozicí jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení.*[31]

---

[29] § 50, zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

[30] § 7, zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

[31] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000 sp. zn. 8 Tz 136/2000

Úspěch podvodného jednání zpravidla spočívá v intelektuálních dovednostech pachatele, v jeho schopnosti navazovat kontakty, jeho znalostech a výřečnosti, umění přizpůsobit se nastalé situaci a improvizovat. Pachatel během krátké rozmluvy či komunikace dokáže zvolit vhodný způsob působení na poškozeného a získat jeho důvěru.[32] Naopak oběťmi podvodů se často stávají osoby usilující o dosažení snadného zisku nebo neoprávněných výhod, jsou jimi často osoby důvěřivé, lehkomyslné, naivní či pouze s nedostatkem zkušeností například při provádění obchodních transakcí či při jiných závazkových vztazích.

3.5. Subjektivní stránka trestného činu podvodu

Subjektivní stránka trestného činu podvodu vyžaduje zavinění úmyslné. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. května 2002 sp. zn. III. ÚS 575/01 tuto konstrukci pochopitelně potvrzuje a dále klade důraz na prokázání úmyslu pachatele při naplňování skutkové podstaty podvodu podle § 209 TZ. Ústavní soud si je vědom náročnosti dokazování úmyslu, ale zdůrazňuje, že při zákonné konstrukci trestného činu podvodu nelze než trvat též na nepochybném a důsledném prokázání subjektivní stránky trestného činu.

V tomto bodě je nezbytné zmínit, že k naplnění skutkové podstaty podvodu je vyžadováno, aby bylo prokázáno, že pachatel již v době, např. sjednávání půjčky peněz, jednal v úmyslu půjčené peníze buď nevrátit vůbec, nebo je nevrátit ve stanovené lhůtě, nebo jednal alespoň s vědomím, že peníze ve smluvené lhůtě nebude moci vrátit a že tím věřitele uvádí v omyl, aby se ke škodě na jeho majetku obohatil.[33]

Pro ilustraci si z judikatury vypůjčím následující příklad. Rozhodnutím Nejvyššího soudu ČR 7 Tdo 996/2009 ze dne 10. září 2009 byl obviněný uznán vinným trestným činem podvodu, když poté co zjistil, že zapomenul svoji peněženku v baru, se pro ni druhý den vrátil a obsluhou, jenž jednala ve zjevném omylu, mu byla předána

[32] Porada, V. a kol., Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Aleš Čeněk, 2007, 53 s.

[33] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, 1858 s.

peněženka cizí, která obsahovala odlišné množství peněz, přičemž pachatel obsluhu na tento omyl neupozornil, ba právě naopak využil jejího omylu a cizí peněženku převzal s úmyslem si ji ponechat. Pachatel tedy tedy k vyvolání omylu nepřispěl, ale omylu úmyslně využil, když informaci, že se nejedná o jeho peněženku, obsluze zatajil, čímž vznikla škoda na majetku poškozeného.

3.6. Využití moderních technologií při páchání podvodu

O tom, že žijeme v informační společnosti, dnes už asi nikdo nepochybuje. Dokonce se najdou tací odvážlivci, kteří začínají hovořit o společnosti post-informační. Jako důvod pro svá tvrzení uvádějí to, že například od prostého zpracování informací míříme k tzv. práci se znalostmi (a odtud prý již je docela blízko k umělé inteligenci, která v některých oblastech může nahradit či předčit inteligenci lidskou).[34]

Nebyla to tedy jen právní úprava popisující podvodné jednání, která prošla znatelným vývojem za poslední dvě desetiletí. Došlo též k dramatickému rozvoji moderních výpočetních technologií.

Stále probíhající a prohlubující se proces elektronizace a digitalizace společnosti usnadnil podvodnou činnost pachatelům, kteří tím dostali do rukou nástroje, díky nimž mohou svoji kriminální snahu nasměřovat na mnohem větší množství potenciálních poškozených. Jedná se především o kriminalitu prováděnou prostřednictvím internetu. Nebezpečnost takových podvodných jednání spočívá v naprosté anonymitě pachatele, snadném překračování státních hranic, rychlému šíření a vysokém množství potenciálních poškozených. Pachatel se dá identifikovat jen těžko, neboť zpravidla jedinou stopou bývá jeho IP adresa, kterou ale dnes dokáže měnit každý lehce nadprůměrně schopný uživatel internetu. Proto hlavní nevýhodou pro pachatele při páchání tohoto způsobu podvodu je, že zatímco při osobním setkání dostane podvodně vylákané peněžní prostředky v převážné většině případů přímo tzv. na ruku, u podvodů páchaných prostřednictvím internetu musí pachatel vymyslet, jak si udržet účet, kam má poškozený zaslat finanční prostředky, v anonymitě, aby nebyl odhalen.

---

[34] Smejkal V. Kriminalita v prostředí informačních systémů a rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue 6/2003. s. 161

Navíc dle statistik Českého statistického úřadu každým rokem znatelně roste počet osob užívajících internet. Dle ČSÚ mezi lety 2005 a 2009 se v České republice téměř zdvojnásobil počet uživatelů internetu ve věku 16-74 let (32 % v r. 2005, 60 % v r. 2009), obdobným tempem rostl i počet jednotlivců, kteří internet používají ke komunikaci, z 27 % v roce 2005 na 55 % v roce 2009. Počet uživatelů internetu se v uvedených letech zvyšoval v celé Evropské unii, a ruku v ruce s ním i počet těch, kteří pomocí internetu komunikují.[35] Navíc se dá předpokládat, že toto číslo od roku 2009 opět vzrostlo, nejen kvůli snazší dostupnosti internetu, ale též kvůli rozvoji a popularizaci sociálních sítí a nebo cloudových úložišť.

Nejčastějším druhem internetového podvodu jsou tzv. aukční podvody. K jejich rozmachu došlo především rozšířením tzv. aukčních portálů (dobře známé jsou např. www.aukro.cz nebo www.ebay.com), kde může nabídnout každý uživatel v podstatě cokoli k prodeji, aniž by musel prokázat, že danou věc skutečně vlastní. Podstatou takového aukčního podvodu je, že vydražitel nedostane to, co v on-line aukci získal a zaplatil za danou věc kupní cenu, nebo získá něco, co se podstatně liší od nabízeného zboží. K tomu se váže i další druh podvodného jednání na internetu. Jedná se jednoduše o případy, kdy zaplacené zboží není úmyslně zákazníkovi dodáno, neboť internetové obchody zpravidla odesílají zboží kupci, až po připsání kupní ceny na jejich bankovní účet.

Třetím velmi rozšířeným podvodem jsou nabídky nejrůznějších prací z domova a tzv. pyramidová schémata[36] (tzv. *Ponziho schéma*). V těchto případech jsou adresátovi nabízeny větší obnosy peněz za práci doma nebo za získání dalších "distributorů"/ prodejců nějakého produktu. Místo toho však bude platit za pracovní pomůcky, které nikdy nedostane, budou mu slíbeny schopnosti, které mu nikdy nejsou předány, bude nakupovat velké množství produktu, o který nikdo z pochopitelných důvodů nemá

[35] Český statistický úřad. Statistiky. Internet a komunikace. [cit. 18.2.2014]. dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/internet_a_komunikace

[36] Pyramidové schéma (označované jednoduše též jako letadlo) je dlouhodobě neudržitelný a podvodný model, jenž slibuje účastníkům výdělek především za to, že získají další účastníky do schématu a vytvoří tak další (nižší) patro pyramidy. Každý nově získaný účastník musí za vstup do pyramidy zaplatit nemalý poplatek a tím dostává právo získat tentýž poplatek, případně jeho část, od dalších účastníků, které on sám získá.

zájem, nebo investovat finanční prostředky do tzv. pyramidy, která se zhroutí dříve, než cokoli dostane.

Autor se i opakovaně na internetu setkal s falešnými charitativními organizacemi, které se snaží vybrat jednorázově finanční pomoc pro osoby postižené kupříkladu přírodní katastrofou, která se skutečně někde stala. Lidé přispějí, získají pocit, že učinili dobrý skutek a další osud onoho drobného obnosu je nezajímá. V tom, kromě společenského hyenismu, spočívá nebezpečí takovýchto podvodných jednání, neboť poškození přispívají zpravidla malými částkami, a proto jsou i méně ostražití, co se s jejich darem následně stane. Takto mohou pachatelé od velkého počtu dárců vybrat po malých částkách sumu, která může zakládat trestní odpovědnost i za kvalifikovanou skutkovou podstatu.

4. Pojistný podvod § 210

4.1. Vývoj pojišťovnictví na území České republiky

Začněme tuto kapitolu stručným historickým exkursem. Pojišťovnictví má na historickém území České republiky relativně dlouhou tradici. To samé se dá prohlásit i o snahách získat podvodným jednáním od pojišťovny plnění, na které nemá pojištěný jednotlivec nárok.

Pionýrem pojišťovnictví na našem území byl Jan Kryštof Bořek, který roku 1699 podal promyšlený návrh na zavedení povinného požárního pojištění budov v Čechách. Na základě tohoto návrhu mělo dojít k zavedení zvláštního protipožárního fondu, do kterého by povinně přispívali všichni občané, kteří by si v obci koupili dům. Ke vzniku tohoto fondu však nakonec nedošlo. Dalším historickým milníkem na poli pojišťovnictví bylo roku 1777 zřízení pojišťovny proti škodám z ohně na polních zásobách, nábytku, nářadí a dobytka. Ta ale neměla dlouhého trvání a brzy zanikla.

O tradičním pojišťovacím domě na území dnešní České republiky můžeme mluvit až se vznikem Císařskokrálovského privilegovaného, českého, společného, náhradu škody ohněm svedené pojišťujícího ústavu roku 1827, od něhož se již nepřetržitě odvíjí tradice českého pojišťovnictví. Tato instituce následně změnila svůj poněkud krkolomný název na , přeci jen zapamatovatelnější, První českou vzájemnou pojišťovnu. Stejně tak dochází ke vzniku Moravskoslezské vzájemné pojišťovny. V druhé polovině 19. století dochází k rozmachu pojišťovnictví a systémem neotřese ani největší pojistná událost 19: století, a to požár Národního divadla v Praze 12. srpna 1881. Vyplacené pojistné plnění ve výši 297 869 zlatých rakouské měny umožnilo téměř okamžitě zahájit práce na jeho obnově. Kdo ví, zda-li by se dnes neobjevily ihned spekulace o pojistném podvodu, jako tomu bylo po požáru Průmyslového paláce v Praze dne 16. října 2008.

Během následujících desetiletí až staletí nepředstavitelně narostl objem financí koncentrovaný v spletitém systému pojišťovacích aktivit. S tím, jak rostl objem nakumulovaných financí v rukou pojišťoven, došlo i ke změně přístupu pojišťovacích domů k této trestné činnosti. Z původní rezignace, která zahrnovala

postoj, že pojistné podvody jsou zlo, se kterým se tyto instituce musí smířit, přešly pojišťovny do ofenzivy a dnes činí vše pro to, aby minimalizovaly takováto jednání. Dochází tedy k zavádění systémů, které mají takovým jednáním ze strany klientů předcházet, popř. je v co nejkratší době odhalit.

4.2. Pojistná smlouva a pojistná událost

V souvislosti s následujícími stránkami pojednávajícími o pojistných podvodech je dobré se hned na začátku seznámit základním pojmy, se kterými § 210 TZ pracuje. Jedná se především o pojem pojistné smlouvy a pojistné události.

Podle § 2758 NOZ se pojistnou smlouvou rozumí taková smlouva, kterou se pojistitel zavazuje vůči pojistníkovi poskytnout mu nebo třetí osobě pojistné plnění v případě, že nastane nahodilá událost, jenž je krytá pojištěním (tedy pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné.
V případě, že není pojištění ujednáno na pojistnou dobu kratší než jeden rok, vyžaduje smlouva písemnou formu.

4.3. Příčiny páchání pojistných podvodů

Ekonomika České republiky se nachází trvale v recesi již od roku 2008. Jak mohli občané České republiky poznat na vlastní kůži, s ekonomickou krizí je spojen zřetelný nárůst nezaměstnanosti, snižování platů a mezd, nedostatečný objem a počet soukromých i veřejný zakázek. Ekonomická krize ve spojení s nárůstem nezaměstnanosti navíc často posiluje názor, že pojišťovnictví, obdobně jako jiné systémy, které přerozdělují finanční prostředky, není nečestné připravit o finance, jinými slovy okrást. Takovýto názor lze často zaregistrovat i v průzkumech veřejného mínění, při kterých byl zaregistrován rozšířený názor, že přestože je pojistný podvod trestným činem dle § 210 TZ, je společností považován za něco vcelku přijatelného. Ve společnosti vládne přesvědčení, že není nespravedlivé, pokud si nadsadí částku škody, jelikož řadu let předtím si platili pojistné a žádnou škodu neuplatňovali.[37]

[37] Trojanová, E.. Pojistný obzor. 2006, roč. 83, čís. 11, s. 3–5. [Článek: Pojistné podvody neznají hranice]

Mnoho lidí v dnešní době žije tzv. na dluh, tedy za hranicí svých finančních možností, navyšují svoje úvěrové zatížení a často se dostávají do finančních potíží. V souvislosti s trvající ekonomickou krizí kupříkladu Pojišťovna Generali hlásí sedmkrát vyšší množství / objem pojistných podvodů než před jejím vypuknutím. Konkrétně v roce 2008 se objem pojistných podvodů u této pojišťovny pohyboval okolo 10 milionů korun ročně, v roce 2011 se jednalo o 74 milionů korun.[38]

4.4. Obecná charakteristika pojistného podvodu

V souladu s § 210 odst. 1 se pojistného podvodu dopustí každý, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění. Jedná se o první ze dvou skutkových podstat obsažených v § 210. Rozdíl oproti druhé, níže uvedené a v druhém odstavci obsažené, skutkové podstatě je v objektivní stránce - zvláště by zde měla být zdůrazněna způsobená škoda. Zatímco první skutková podstata obsažená v prvním odstavci § 210 *nevyžaduje* způsobení škody, druhá výslovně vyžaduje škodu nikoli nepatrnou.
Tedy podle § 210 odst. 2 se dopustí pojistného podvodu každý, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak škodu nikoli nepatrnou - tedy ve výši alespoň 5.000 Kč.

Přestože výše škody nemění nic na trestnosti pachatelova jednání podle § 210 odst. 1, bude hrát významnou roli při vyměřování trestu. Proto je nutné znát jakým způsobem chápat pojem škoda u tohoto ustanovení. V souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2002 sp. zn. 7 Tdo 580/2002 se škodou způsobenou trestným činem pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 písm. c) TZ rozumí částka, která se rovná rozdílu mezi skutečně poskytnutým pojistným plněním na straně jedné a plněním, které by pachateli náleželo, kdyby neuvedl nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo nezamlčel podstatné údaje při uplatnění práva na plnění

[38] Pojistné podvody jsou sedmkrát vyšší než před krizí [online]. Generali Pojišťovna, 16. leden 2012, [cit. 2014-02-02]. dostupné na https://www.generali.cz/tiskove-zpravy/pojistne-podvody-jsou-sedmkrat-vyssi-nez-pred-krizi

z pojištění nebo jiné obdobné plnění, na straně druhé. Za škodu nelze bez dalšího považovat celou výši poskytnutého plnění, je-li zřejmé, že k pojistné události došlo a že nárok na plnění vznikl, byť v nižší částce, než jakou pachatel vylákal.

Způsoby páchání pojistného podvodu odborníci zpravidla rozdělují podle toho, zda jsou předmětem tohoto účelného jednání pojistné smlouvy, které byly uzavřeny v rámci životního pojištění (tedy pojištění osob) nebo neživotního pojištění (tedy pojištění majetku a odpovědnosti za škodu). Dále lze přistoupit též k dělení na pojištění zákonné nebo smluvní. Stejně jako u trestného činu podvodu lze i pojistné podvody rozdělit nejen podle předmětu útoku, ale též dle osoby pachatele, a to na pojistný podvod vnější a vnitřní. U prvního zmíněného je pachatelem pojištěný nebo pojistník, který zpravidla nemá spolupachatele mezi zaměstnanci pojišťovny. Oproti tomu u pojistného podvodu vnitřního je pachatelem zaměstnanec pojišťovny, jenž má obvykle za spolupachatele osobu pojištěnou nebo pojistníka.[39]

4.5. Objekt trestného činu pojistného podvodu

Podobně jako u výše zmíněného trestného činu podvodu podle § 209 je objektem trestného činu pojistného podvodu dle § 210 cizí majetek. Rozdíl je v tom, že trestněprávní ochrana u pojistných podvodů je poskytována majetkovým právům a vztahům v rozsahu užším. Tím se rozumí, že ustanovení počítají jen s právy a vztahy týkajícími se tzv. soukromého pojištění, jež je zásadně vázáno na pojistné smlouvy, a plnění na jeho základě poskytované, včetně jiných obdobných plnění.[40]

[39] Porada, V., Pršal, V. Pojistné rozpravy. 2001, čís. 10, s. 41.

[40] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, 1879 s.

4.6. Objektivní stránka trestného činu pojistného podvodu

4.6.1.Pojistný podvod dle § 210 odst. 1 TZ

Pojistného podvodu se podle prvního odstavce dopustí každý, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí:

- v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy,
- v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo
- při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění.

Které údaje lze považovat za nepravdivé, hrubě zkreslené či za podstatné a které již za nepodstatné - tedy trestněprávně irelevantní?

Nepravdivými údaji jsou takové údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření pojistné smlouvy.[41]

Za hrubě zkreslené jsou zákonodárcem považovány takové údaje, jež mylně či neúplně poskytují informace o podstatných a nezbytných okolnostech pro uzavření či změnu pojistné smlouvy. Takovéto údaje mohou vést až k zcela nesprávným závěrům o rozhodných skutečnostech pro uzavření nebo změnu pojistné smlouvy či pro likvidaci pojistné události či pro následné poskytnutí plnění z pojištění.
U nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů zákon nevyžaduje, aby šlo o údaje podstatné (viz níže), neboť se dá dovodit závěr, že každý nepravdivý nebo hrubě zkreslený údaj, který je sdělován, a to ať v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, v souvislosti s likvidací pojistné události nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, může do podstatné míry ovlivnit hodnocení a rozhodování druhé strany.

Konečně podstatnými údaji jsou míněny jakékoli údaje, které by vedly, pokud by byly druhé straně známy, k tomu, že by pojistná smlouva vůbec uzavřena nebyla, nebo by uzavřena byla ale za jiných, méně výhodných podmínek pro pojištěného.

[41] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 1034/2009, ze dne 14.10.2009

Obdobná kritéria lze aplikovat na změny pojistné smlouvy, likvidaci pojistné události nebo uplatnění práva na plnění z pojištění či jiného obdobného plnění.[42]

Zapotřebí je znovu zdůraznit, že k trestnosti se nevyžaduje, aby skutečně došlo na základně nepravdivých, hrubě zkreslených informací nebo zamlčením podstatných informací k vylákání plnění z pojištění či obdobného plnění, na které nemá pachatel nárok.[43]

4.6.2. Pojistný podvod dle § 210 odst. 2 TZ

Událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, jest pojistná událost nebo jiná taková událost podle zvláštního předpisu.
Úmyslným vyvoláním události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, se rozumí jednání pachatele, kterým úmyslně způsobí skutečnost, se kterou je spojena povinnost pojistitele poskytnout pachateli plnění. Jako příklad mohu uvést případy, kdy pachatel záměrně zastaví vozidlo na přejezdu pro vlak, či s ním zkrátka úmyslně havaruje, rozdělá hořlavinou požár ve své nemovitosti, extrémním případem může být takzvané sebe poškozování - tedy případ, kdy si pachatel úmyslně zlomí například ruku, aby dostal od pojišťovny plnění.

Úmyslné předstírání události, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, je předstírání události blíže popsané v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu, se kterou je spojeno právo pachatele respektive povinnost pojistitele poskytnout plnění, ač na něj pachatel nemá nárok neboť se taková událost vůbec nestala. Typicky se jedná o předstírání odcizení, zničení nebo ztráty pojištěné věci, předstírání úrazu u úrazového pojištění.

Udržováním stavu vyvolaného pojistnou událostí, tedy takové události, která je popsána v pojistné smlouvě nebo ve zvláštním právním předpisu. a se kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele poskytnout pojistné plnění, se rozumí jednání

---

[42] Vantuch, P.: Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011, 750 s.

[43] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, 1883 s.

pachatele, kterým pojistnou událost, jež nastala jeho přičiněním nebo nedbalostním jednáním, úmyslně prodlužuje, udržuje, případně i rozvíjí. Například se jedná o situaci, kdy se pachatel úmyslně neléčí, aby se jeho zranění zhoršilo a dostal vyšší plnění, nesnaží se odčerpat vodu ze svého zaplaveného suterénu po povodních atp.

4.7. Subjekt trestného činu pojistného podvodu

Subjektem, tedy pachatelem, trestného činu pojistného podvodu může být kdokoli. Zpravidla jím v praxi bývá pojištěný, popř. pojistník. Na tomto místě je zapotřebí zmínit povinnost k pravdivým sdělením vyplývající z § 2788 zákona č. 89/2012, nového občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů. Z výše zmíněného paragrafu vyplývá, že dotáže-li se pojistitel v písemné formě zájemce o pojištění při jednání o uzavření smlouvy nebo pojistníka při jednání o změně smlouvy na skutečnosti, které mají význam pro pojistitelovo rozhodnutí, jak ohodnotí pojistné riziko, zda je pojistí a za jakých podmínek, zodpoví zájemce nebo pojistník tyto dotazy pravdivě a úplně. Povinnost se považuje za řádně splněnou, nebylo-li v odpovědi zatajeno nic podstatného.

Typicky je pachatelem pojištěný v souvislosti s likvidací pojistné události nebo při uplatnění práva na plnění z pojištění. Z judikatury ale víme, že pachatelem trestného činu pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 TZ může být i jiná osoba, nikoli jen smluvní strana či účastník pojistného vztahu. K tomu, aby uvedená jiná osoba mohla být pachatelem trestného činu pojistného podvodu spáchaného při uplatnění nároku z pojistné smlouvy, musí vstoupit do tohoto procesu dostatečně významným způsobem, tedy podílet se na uplatňování nároku z pojistné smlouvy. (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1251/2010)

4.8. Subjektivní stránka trestného činu pojistného podvodu

Pro obě skutkové podstaty obsažené v prvním a druhém odstavci § 210 je společné, že k trestní odpovědnosti pachatele je vyžadováno úmyslné zavinění. K trestní odpovědnosti za pojistný podvod podle odstavce prvního není zapotřebí vzniku škody, proto ani úmysl pachatele nemusí k vzniku majetkové, či nemajetkové škody směřovat.

Podle odstavce druhého pachatel jedná v úmyslu *opatřit sobě nebo jinému prospěch*.

4.9. Statistické údaje o pojistných podvodech

Podle České asociace pojišťoven (ČAP) sdružující 28 pojišťoven působících v České republice jsou data o pojistných podvodech na našem území následující:

Rok 2012			
Obor pojištění	**Počet případů**	**Výše nárokovaných plnění (v tis. Kč)**	**Výše prokázané hodnoty podvodu (v tis. Kč)**
Pojištění vozidel	3 855	618 120	371 495
Pojištění přepravy	38	21 748	19 079
Pojištění majetku a odpovědnosti	954	805 430	562 831
Pojištění osob	1 296	122 814	111 171
Celkem	**6 143**	**1 568 112**	**1 064 576**

Rok 2011			
Obor pojištění	**Počet případů**	**Výše nárokovaných plnění (v tis. Kč)**	**Výše prokázané hodnoty podvodu (v tis. Kč)**
Pojištění vozidel	4 728	627 142	329 730
Pojištění přepravy	17	4 018	1 317
Pojištění majetku a odpovědnosti	891	895 933	425 569
Pojištění osob	1 046	84 555	82 461
Celkem	**6 682**	**1 611 648**	**839 077**

Podle tiskové zprávy České asociace pojišťoven publikované dne 12. února 2013 došlo v roce 2012 k nárůstu prokázaných hodnot pojistných podvodů odhalených pojišťovnami o 27%. Největší nárůst ve výši prokázaných hodnot zaznamenaly pojišťovny v oblasti pojištění majetku a odpovědnosti (nárůst o 30 %).
Mírný meziroční pokles celkového počtu šetřených případů o 8 % svědčí v kontextu nárůstu celkové prokázané hodnoty o narůstající schopnosti pojišťoven detekovat závažné případy pojistných podvodů.
Nejvyšší počet případů pojistného podvodu odhalili specialisté pojišťoven jako každý rok v pojištění motorových vozidel, přestože meziročně tento ukazatel poklesl téměř o pětinu. Výše prokázané hodnoty v tomto segmentu přesto přesáhla částku 371 milionů Kč. To je o 13 % více než v předchozím roce 2011.[44] Data za rok 2013 zatím bohužel nejsou k dispozici.

Počet pokusů o pojistný podvod je u jednotlivých pojišťoven různý, což logicky vyplývá z jejich různě veliké klientské základny a specializace. Přesto některá data stojí za zmínku. Například pojišťovna Generali z regionálního hlediska považuje za nejexponovanější kraje s touto trestnou činností střední Čechy a Prahu. Dlouhodobě se drží nejnižší míra pojistného podvodu v Jihočeském kraji.[45] Též podle statistiky České pojišťovny bylo nejvíce pojistných podvodů v roce 2012 evidováno v Praze a dále krajích Jihočeském (rozdíl oproti Generali), Plzeňském, Královéhradeckém a Středočeském. Nejméně se naopak podle České pojišťovny naopak podvádělo na Vysočině a v krajích Jihomoravském a Zlínském.[46]

[44] Pojišťovny odhalily pojistné podvody za miliardu korun! [online]. Česká asociace pojišťoven, 12. února 2013, [cit. 2014-01-10] dostupné na http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+tiskové+zprávy

[45] Pojistné podvody jsou sedmkrát vyšší než před krizí [online]. Generali pojišťovna, 16. ledna 2012, [cit. 2014-01-10], dostunné na http://www.generali.cz/tiskove-zpravy/pojistne-podvody-jsou-sedmkrat-vyssi-nez-pred-krizi

[46] Česká pojišťovna už letos odhalila pojistné podvody za více než 321 milionů korun [online]. Česká pojišťovna, 16. července 2013, [cit. 2014-01-10], dostupné na http://www.ceskapojistovna.cz/tiskova-zprava?1572999-ceska_pojistovna_uz

4.10. Typické způsoby páchání pojistných podvodů

Česká asociace pojišťoven registruje nejvíce podvodů u pojištění motorových vozidel, jak je i zjevné z výše přiložené tabulky. Tento druh podvodu lze rozdělit do dvou základních skupin. První ze skupin zahrnuje takové pachatele, jejichž cílem je vymoci náhradu za údajně zcizená vozidla. Tací klienti protizákonně uvádí pojišťovnu v omyl tím, že se snaží nadhodnotit zpravidla dodatkovou výbavou vozidla, která k němu nikdy pořízena nebyla nebo byla vymontována ihned poté, co byla uzavřena pojistná smlouva.

Další častý příklad je, že klienti ve spolupráci se zaměstnanci pojišťoven (tedy pojistný podvod vnitřní) uzavírají pojistné smlouvy na motorová vozidla, která byla doopravdy odcizena, a následným antedatováním pojistné smlouvy předstírají, že mají vozidlo nadále nejen ve svém vlastnictví ale též ve své držbě.

Častou praktikou je též nahlášení odcizení vozidla, které bylo ve skutečnosti vyvezeno a prodáno do zahraničí nebo je nahlášena krádež vozidla, které bylo předtím prodáno na náhradní díly na území ČR.[47]

Ve druhé skupině pojistných podvodů motorových vozidel dochází k údajným poškozením vozidel při živelných událostech nebo dopravních nehodách. Při likvidaci pojistné události se pachatelé pokouší uvést pojišťovnu v omyl především tím, že ve spolupráci se zaměstnanci autoopraven úmyslně nadhodnotí cenu opravy vozidla nebo uvádějí výměnu náhradních dílů, které ve skutečnosti nebyly vůbec poškozeny nebo byly pouze opraveny.[48]

Další častou formou jsou pojistné podvody v oblasti úrazového a životního pojištění. Typicky zde dochází k předstírání úrazu, záměrnému uvádění nepravdivých informací o původu a rozsahu zranění, falšování lékařské dokumentace, účelovému prodlužování doby léčení či nedodržování léčebného režimu.[49]

Neopomenutelnou součástí jsou pojistné podvody, ke kterým dochází v oblasti podnikání - především v oblasti výrobního a zpracovatelského průmyslu. Pachatelé v

[47] Porada, V., Pršal, V. Pojistné rozpravy. 2001, čís. 10, s. 43 - 44

[48] Tamtéž str. 44

[49] Tamtéž str. 44

této oblasti bývají zpravidla velmi profesionálně připraveni, bývá využito jednak omylu ve faktu činnosti společně s omylem ve faktu události - tedy dochází k zatajování skutečné hodnoty věci při uzavírání pojistné smlouvy. Pojištění bývá kupříkladu uzavíráno na neprodejné nebo bezcenné zboží na částku, která několikanásobně převyšuje skutečnou hodnotu. Případně je pojištěno reálně neexistující zboží, které je deklarováno pouze zfalšovanými doklady o jeho existenci. Často dochází k tomu, že velmi opotřebované či bezcenné strojní zařízení je upraveno tak, aby vyvolávalo dojem bezproblémového, funkčního a cenného majetku. Často poté pachatelé zakládají požáry ve vlastních výrobních či skladovacích halách nebo inscenují krádež uskladněného zboží.

4.11. Zvláštní způsoby prevence pojišťoven proti pojistným podvod

Pojišťovny každým rokem vynakládají více a více finančních prostředků na prevence a vyšetřování podezřele vypadajících pojistných událostí. Mezi nejvyužívanější nástroje pojišťoven patří:

- využívání kontrolních opatření při sjednávání pojistných smluv a při likvidaci pojistných událostí,
- důkladné proškolování zaměstnanců pojišťoven,
- nasazování speciálních vyšetřovatelů resp. agentů pojišťoven,
- využívání moderních informačních technologií,

Další hojně využívanou metodou prevence je například:

- spolupráce a výměna informací mezi jednotlivými pojišťovnami,
- osvěta a vzdělávání veřejnosti,
- činnost sekce České kanceláře pojistitelů pro boj s pojistným podvodem,
- mezinárodní spolupráce a činnost ČAP,
- spolupráce pojišťoven s policejními orgány.[50]

Poslední dobou pojišťovny značně zvyšují výdaje na zaměstnávání speciálních vyšetřovatelů, kteří se specializují na problematiku pojistných podvodů. Tuto zvláštní taktiku si všechny pojišťovny pochvalují. Vyšetřovatelé se často rekrutují z bývalých

[50] Škorpil, M. Pojistný podvod. Pojistné rozpravy. 1997, 1, s. 80

zaměstnanců policejních útvarů zabývajících se hospodářskou kriminalitou, a proto znají pravidla vyšetřování a umějí se pohybovat v zákonné mezi a zároveň získat potřebné informace o pojištěné osobě, která se např. domáhá plnění od pojišťovny po zranění. Příkladem může být, že se kupříkladu určitá osoba domáhá plnění v rámci svého úrazového pojištění s tím, že po úrazu ruky není schopna pracovat, neboť má v ruce neustálou bolest. Vyšetřovatel následně sleduje pojištěnou osobu například na nákupu a v případě, že osoba nese nákup ve zraněné ruce, posléze se zraněnou rukou drží v tramvaji a nakonec s ní myje okna, je zjevné, že omezení vzniklé zraněním není takové, jaké pojištěná osoba předkládala.
Přesto se tito detektivové spíše zaměřují na opakované a organizované podvody, ve kterých může pojišťovna ztrácet vysoké finanční částky. Důkazy získané během vyšetřování jsou následně předány orgánům činným v trestním řízení. V současnosti každá pojišťovna disponuje okolo 20 vyšetřovateli.

Není bez zajímavosti, že v lednu 2014 proběhlá českými periodiky informace, že pojišťovna Allianz má od letošního roku k dispozici hlasovou analýzu telefonních hlášení. Přístroj, jenž původně vznikl pro armádní účely, pracuje podobně jako detektor lži a bude se využívat u vybraných případů, kdy bude podezření specialistů pojišťovny, že se jedná o pojistný podvod.

5. Úvěrový podvod § 211

5.1. Úvěr a úvěrová smlouva

Dle § 2395 NOZ se úvěrovou smlouvou (resp. smlouvou o úvěru) úvěrující (věřitel) zavazuje, že úvěrovanému (dlužníkovi) poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky

5.2. Obecný úvod o trestném činu úvěrového podvodu

Až do roku 1998 byla podvodná jednání páchaná v souvislosti úvěrovými vztahy postižitelná pouze podle skutkové podstaty trestného činu tzv. obecného podvodu podle § 250 zákona č. 140/1961 Sb., jejíž elementární podoba byla součástí katalogu trestných činů tohoto kodexu již od roku 1962. Změnu přinesl rok 1997, kdy Poslanecká sněmovna projednala a schválila novelu č. 253/1997 Sb., kterou byla do tehdejšího trestního zákoníku zavedena speciální skutková podstata úvěrového podvodu. Zákonodárce k tomu byl veden zejména vlnou nárůstu jednání směřujících k zneužívání prostředků vylákaných na základě smluvního úvěrového nebo pojistného vztahu.[51]

Společně s úvěrovým podvodem (§ 250b tehdejšího trestního zákona) byl novelou č. 253/1997 Sb. zaveden též podvod pojistný (§ 250a tehdejšího trestního zákona). Obě skutkové podstaty byly naformulovány jako tzv. předčasně dokonané trestné činy. A to z toho důvodu, že způsobení majetkové újmy se stalo pouze okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby a nikoli formálním znakem základní skutkové podstaty, jako tomu bylo a je u tzv. obecného podvodu (§ 250 tehdejšího trestního zákona).
Projednávání návrhu v Poslanecké sněmovně rozhodně nebylo v té době rozhodně bez emocí a názorových sporů sporů, kdy se především namítala možná kolize s čl. 11 Listiny základních práv a svobod, podle něhož vlastnické právo všech vlastníků

[51] Knoll, V. (ed.). Naděje právní vědy. Býkov 2010. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. [Simona Heranová - Úvěrový podvod v českém trestním právu - legislativní vývoj]. s. 499 - 500

má stejný zákonný obsah a ochranu.[52] Novela byla přes pochybnosti a výhrady některých zákonodárců schválena a bylo jen otázkou času, kdy budou dané dva paragrafy předloženy na mušku Ústavnímu soudu k posouzení jejich souladu s ústavním pořádkem České republiky.

Stalo se tak stížností doručené dne 4. ledna 2000. Ústavní soud stížnost zamítl a v odůvodnění se s problematikou vypořádal následovně: *"Je trestně-politicky žádoucí a nutné, aby byla existující objektivní nerovnost v dopadech obecného a úvěrového podvodu vyrovnávána trestněprávní úpravou. Ta se uvedeného úkolu zhostila tak, že kriminalizovala ne pouhé vyvolání majetkových poruch, jako v případě podvodu obecného, nýbrž také jejich předpolí, tedy i činy, hrozící takovými poruchami. Takto odůvodněná širší a tomto smyslu trestněprávní funkční nerovnost je nezbytná k tomu aby se celková ochrana před podvody různých typů stala podle práva vyrovnanou.*[53]

Na druhou stranu ve svém pozdějším rozhodnutí Ústavní soud nabádá k opatrnosti v případech odsuzování za trestný čin úvěrového podvodu, a to když uvedl: *"...má-li v testu proporcionality obstát trestní stíhání úvěrového podvodu, u něhož se v odstavci 1 nevyžaduje vznik škody, pak musí orgány činné v trestním řízení pečlivě zkoumat, zda uvedení nepravdivého údaje bylo v objektivní poloze vůbec způsobilé ohrozit zájem chráněný trestním zákonem, a to jak z hlediska reálného vlivu nepravdivého údaje na úvahu poskytovatele úvěru o návratnosti peněz, tak z hlediska výše reálně hrozící škody, kde je třeba odlišovat podnikatelské a spotřebitelské úvěry. Zdrženlivost je namístě zejména tam, kde měl následný vtah standardní průběh, úvěr byl reálně splacen, a kde tedy obavy vyjádřené v hrozně trestněprávního postihu vůbec nenašly naplnění."* [54]

---

[52] Projev poslance Oldřicha Kužílka zaznamenaný ve stenoprotokolu jednání Poslanecké sněmovny ze dne 2.9.1997: *"V těchto dvou paragrafech jde o nenápadné obrácení důkazního břemene. když si budete dobře analyzovat tyto paragrafy, dojdete až k tomuto překvapivému zjištění, že v nich jde o zavedení protiústavní nerovnosti ochrany majetku. Jeden majetek má být chráněn jinak než jiný majetek, že jde o zavedení trestu za jednání, které ve skutečnosti vůbec nemusí způsobit škodu, nebo dokonce ani samo jednání není vůbec připodobnitelné k trestnému činu. Čili opakuji, z obavy, že nekvalitní paragrafy, tyto dva nekvalitní paragrafy, nejenom nepomohou, ale naopak věc zkomplikují a řešení oddálí, navrhuji - a je to názor celého klubu ODA - vypustit paragrafy 250a a 250b z návrhu zákona."*

[53] Nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. února 2001 sp. zn. Pl. ÚS 5/2000

[54] Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05

5.3. Objekt trestného činu úvěrového podvodu

Objektem trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 TZ je obdobně jako u tzv. obecného podvodu podle § 209 TZ cizí majetek. Trestněprávní ochrana je tu ale poskytována majetkovým právům a vztahům v užším rozsahu sjednávání úvěrových smluv, jakož i jejich účelovému určení, a proto v konečném důsledku chrání i cizí majetek v oblasti úvěrování.[55]

5.4. Objektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu

Ustanovení § 211 TZ obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, jež jsou rozděleny do prvního a druhého odstavce.

5.4.1.Úvěrový podvod dle § 211 odst. 1 TZ

Tohoto trestného činu se pachatel dopustí pokud uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údajů při sjednávání úvěru nebo při jeho čerpání, popřípadě pokud podstatné údaje zamlčí. K naplnění skutkové podstaty a vzniku trestní odpovědnosti pachatele v tomto případě není zapotřebí, aby věřitel jednal v omylu resp. aby pachatel vyvolal omyl na straně věřitele (typicky banky), na základě kterého by věřitel poskytl dlužníkovi peněžité plnění. K trestnosti úvěrového podvodu se též nevyžaduje, aby pachatel skutečně vylákal peněžní prostředky na základě poskytnutého úvěru. Případné způsobení škody podmiňuje použití vyšší sazby pod odst. 4,5 či 6 stejného paragrafu.

Sjednáváním úvěrové smlouvy se rozumí postup při uzavírání úvěrové smlouvy, včetně všech jednání s tím souvisejících. Za sjednávání je tedy zapotřebí chápat i jednání, které samotnému uzavření předchází. Před rekodifikací byla úvěrová smlouva chápána v souladu s obchodním zákoníkem jako tzv. absolutní obchod, a proto nezáleželo na tom, zda je úvěr poskytován pro účely podnikatelské nebo spotřebitelské.

---

[55] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 1905

Trestní odpovědnost podle § 211 může vzniknout jedině ve spojitosti se smlouvou o úvěru a nikoli v návaznosti s jinými smlouvami, kterými je poskytováno peněžité plnění - například smlouva o půjčce. Dovodíme tak z gramatického výkladu, neboť je v daném paragrafu zmíněné je "sjednávání úvěrové smlouvy". V ostatních případech se s největší pravděpodobností bude jednat o podvod obecný podle § 209 TZ. Rozdíl je též v tom, že k trestnosti takového jednání je zapotřebí též způsobení škody nikoli nepatrné a aby se pachatel nebo jiná osoba obohatila. Často tak bude muset soud vyřešit, zda se jedná o úvěrovou smlouvu jakožto předběžnou otázku podle § 9 TŘ.

Čerpáním úvěru ze strany dlužníka se rozumí jednak jednorázové vybrání poskytnutých peněžitých prostředků (hotovostních / bezhotovostních) a dále též postupné vybírání poskytnutých peněžních prostředků zpravidla z úvěrového účtu. Právě zde dochází často k poskytování konkrétních informací s úvěrem spojených, a proto zde může vzniknout trestní odpovědnost pachatele v souvislosti s poskytováním nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů, nebo pokud pachatel podstatné údaje zamlčí.

Nepravdivými údaji se rozumí takové údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro čerpání úvěru.

Z judikatury[56] plyne, že trestní odpovědnost pachatele za uvedení nepravdivých údajů v případě trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 TZ je dána nejen v případě, že pachatel takové údaje uvede (příp. je sdělí, poskytne, doloží apod.) v úvěrové smlouvě samotné, ale i tehdy, jestliže je úmyslně uvede, sdělí, poskytne nebo doloží v některém z tzv. pomocných dokumentů, které byly předloženy v průběhu procesu sjednávání smlouvy.

Hrubě zkreslenými údaji se rozumí takové údaje, které chybně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro čerpání úvěru, což může vést k zásadně nesprávným závěrům o

[56] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008

skutečnostech rozhodných pro uzavření úvěrové smlouvy nebo pro poskytnutí peněžních prostředků.

Podstatnými údaji jsou takové informace, které jsou rozhodující resp. zásadní pro samotné uzavření smlouvy nebo pro poskytnutí peněžitých prostředků na základě již uzavřené úvěrové smlouvy. Jsou to tedy takové údaje, které by vedly, pokud by je druhá strana znala, k neuzavření úvěrové smlouvy nebo k uzavření úvěrové smlouvy ale za jiných podmínek, pro stranu, která tyto podstatné údaje zamlčela.[57]

K dokonání trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 TZ není třeba, aby byl úvěr skutečně poskytnut, resp. aby byla úvěrová smlouva vůbec uzavřena. Tento trestný čin je dokonán již tím, že pachatel uvede nepravdivé údaje, dojde-li k tomu v rámci úkonů, které mají povahu sjednávání úvěrové smlouvy.[58]

5.4.2. Úvěrový podvod dle § 211 odst. 2 TZ

Odstavec druhý popisuje samostatnou skutkovou podstatu zabývající se použitím prostředků získaných účelovým úvěrem v nikoli malém rozsahu bez souhlasu věřitele na jiný než určený účel. Z gramatického výkladu druhého odstavce můžeme dovodit, že se ustanovení váže jen na tzv. účelové úvěry nikoli na všechny druhy úvěrů.
Za předpokladu, že dlužník chce použít peněžní prostředky získané úvěrem na jiný než stanovený účel, musí si nejprve vyžádat souhlas věřitele. V takovém případě se nejedná o trestný čin.
Z judikatury je kupříkladu znám případ, kdy došlo k použití účelově vázaných peněžních prostředků na výstavbu výrobního objektu k nákupu luxusních osobních automobilů a stavbu rodinné vily předsedy představenstva.

Použitím peněžních prostředků v nikoli malém rozsahu se rozumí v souladu s výkladovým pravidlem uvedeným v § 138 TZ nejméně částka 25 000 Kč. Jedná se o

[57] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 1903

[58] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 7 Tdo 902/2011

ustanovení jednoznačné, neboť předmětem úvěrových smluv je poskytnutí určité peněžité částky za úrok.

5.5. Subjekt trestného činu úvěrového podvodu

Subjektem, tedy pachatelem trestného činu úvěrového podvodu může být v zásadě kdokoli, ale v praxi je to zpravidla dlužník (ať už fyzická či právnická osoba), jež použije peněžní prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.

Pachatelem ale může být i osoba odlišná od dlužníka. Bývá to osoba, která se přímo popř. zprostředkovaně podílí na sjednávání úvěrové smlouvy a v souvislosti s tím uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje resp. zamlčí podstatné údaje. Osoba, která jen straně úvěrové smlouvy dodá / opatří potřebné nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, bude pouze pomocníkem ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) za podmínky, že dojde k naplnění tzv. akcesority účastenství, tedy pokud se pachatel o trestný čin úvěrového podvodu alespoň pokusí.

Naopak v judikatuře[59] najdeme i situace odlišné. Trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 TZ se jako pachatel dopustí i ten, kdo při sjednávání úvěrové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje v postavení osoby jednající za věřitele – poskytovatele úvěru (např. doloží úvěrovou smlouvu padělaným písemným prohlášením ručitele ve smyslu § 546 ObčZ). V takovém případě nemůže jít jen o pomoc k trestnému činu úvěrového podvodu podle § 24 odst. 1 písm. c) a § 211 odst. 1 TZ spáchanému dlužníkem, který získal úvěr na základě těchto nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů.

Ve srovnání se zahraniční právní úpravou postihuje česká právní úprava mnohem širší okruh jednání, než je tomu zvykem v zahraničních jurisdikcích. Dochází k tomu především kvůli absenci znaku spočívajícím ve stanovení minimální hranice škody způsobené daným jednáním.
Odlišnou úpravu bychom mohli naleznout například v úpravě německé. Tamní § 265b StGB považuje za potenciálně trestné jen takové úvěry, kde je poskytovatelem i

[59] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009

žadatelem podnikatel, resp. podnik. Touto legislativní úpravou jsou tedy automaticky vyňaty spotřebitelské úvěry. Důvodem je větší obtížnost náležitého zjištění finanční situace u podnikatelských subjektů. S ohledem na rozdíl ve výši způsobené škody podnikateli a nepodnikateli se zdá být takové zúžení akceptovatelné, ne-li přímo žádoucí.[60]

5.6. Subjektivní stránka trestného činu úvěrového podvodu

Úvěrový podvod je trestným činem, který k trestnosti vyžaduje úmysl pachatele (srov. § 15 TZ). Úmysl zde též musí zahrnovat i nikoli malý rozsah použitých peněžních prostředků určených k jinému účelu bez vyjádřeného souhlasu věřitele. Není rozhodné, zda pachatel jinak poskytnutý úvěr splácí řádně a že žádná škoda věřiteli nevznikne. Trestní zákoník zde uvaluje sankci na pachatele jen za pouhé ohrožení návratnosti poskytnutého účelového úvěru. I proto varuje Česká národní banka na svých internetových stránkách žadatele o úvěr, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu a tedy k jeho spáchání přitom postačí, uvede-li zájemce o poskytnutí úvěru úmyslně nepravdivé údaje, např. údaj o výši příjmu, již v průběhu sjednávání úvěrové smlouvy například na některém z pomocných dokumentů (např. žádosti o úvěr). Stejně tak k naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu postačí zamlčení podstatných údajů, např. o dalších podstatných závazcích, jež nevyplynou z předložených výpisů z dlužnických registrů.[61]

Úvěrový podvod je takzvaným předčasně dokonaným trestným činem a vznik škody není jeho znakem. Úpravu odlišnou a pravděpodobně méně kontroverzní obsahoval návrh nového trestního zákoníku (sněmovní tisk č. 744/0), který se ale nepodařilo v roce 2006 v Parlamentu České republiky přijmout.
Výše zmíněný návrh zákoníku obsahoval v § 187 skutkovou podstatu trestného činu úvěrového podvodu. Proč stojí za zmínku paragraf z nepřijatého návrhu zákona?

---

[60] Knoll, V. (ed.). Naděje právní vědy. Býkov 2010. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. [Simona Heranová - Úvěrový podvod v českém trestním právu - legislativní vývoj]. s. 503

[61] Česká národní banka. Upozornění pro veřejnost k možnosti naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu v souvislosti s uzavíráním úvěrové smlouvy. [cit. 2014-02-10]. dostupné na http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/upozorneni_pro_verejnost/20131205_upozorneni_uzavir_uverova_smlouva.html

Protože upravoval koncepci úvěrového podvodu, podle autora, mnohem logičtěji. Navrhovaná úprava reflektovala kritiku a ve skutkové podstatě požadovala jako obligatorní znak způsobení škody nikoli nepatrné. Takováto koncepce by rozhodně změnila pohled a přístup orgánů činných v trestním řízení k úvěrovým podvodům. Navíc by jeho zařazení mezi trestné činy proti majetku dávalo hned větší smysl.

6. Dotační podvod § 212

6.1. Dotace, subvence, návratná finanční výpomoc, příspěvek

Společné mají všechny v nadpisu zmíněné pojmy, že na ně zásadně není právní nárok, dále se ale v menších či větších detailech liší.

Dotací se obecně rozumí většinou opakovaný resp. pravidelný příděl peněz, některým úřadům nebo ústavům, ale též i fyzickým nebo právnickým osobám. Často dochází k tzv. účelovým dotacím na konkrétní projekty či akce - takové dotace posléze podléhají ročnímu zúčtování se státním rozpočtem republiky. Typicky se nevyčerpané finanční prostředky musí vrátit. Mezi významné položky státního rozpočtu patří jak účelové, tak neúčelové dotace do místních rozpočtů.

Subvencí se zpravidla rozumí finanční podpora udělovaná z veřejných prostředků. Stejně jako u dotací je lze rozdělit na účelové a neúčelové. Její definice se částečně prolíná s pojmem dotace, a proto je zapotřebí přihlédnout ke konkrétní právní úpravě a názvosloví.

Příspěvkem se obecně míní zpravidla jednorázová finanční pomoc z veřejných rozpočtů, která bývá zásadně účelově vázaná.

Návratnou finanční výpomocí jsou takové prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu, které jsou poskytnuty bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit do státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu.[62]

Rozhodnutí o poskytnutí dotací, subvencí, příspěvků nebo návratných finančních výpomocí obsahuje označení jejich příjemce, účel na který se poskytují, a podmínky jejich použití.

---

[62] Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha : C.H. Beck, 2012, s. 2122

Na takováto rozhodnutí se nevztahují obecné předpisy o správním řízení. Dotaci, subvenci nebo návratnou finanční výpomoc je též možno po jejím poskytnutí v řízení dle správního řádu odejmout, a to mimo jiné i proto, že údaje, na jejichž základě byla poskytnuta, byly neúplné nebo nepravdivé.[63]

6.2. Obecný úvod o trestném činu dotačního podvodu

Když porovnáme počet vynesených pravomocných rozsudků českými soudy v roce 2013 u trestných činů dotačního podvodu dle § 212 TZ (21) a srovnáme toto číslo například s počtem tzv. obecných podvodů podle § 209 TZ (3 367), pochopíme, o jak speciální trestný čin ve vztahu k obecnému podvodu se jedná. Na jeden dotační podvod tak připadá přibližně 160 obecných podvodů ročně (viz tabulka v kapitole č. 1).

Vývoj porevolučního trestněprávního náhledu na dotační podvody přehledně shrnuje usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1060/2002, které stanovuje, že finanční prostředky poskytnuté podnikateli ze státního rozpočtu na stanovený účel nelze považovat za cizí svěřenou věc, proto ani úmyslné svévolné použití těchto prostředků k jinému než k určenému účelu nemůže být trestným činem zpronevěry podle § 206 TZ. Za splnění dalších podmínek však do 31. 12. 1997 přicházelo v úvahu posouzení takového skutku jako trestného činu porušování závazných pravidel hospodářského styku podle § 127 tr. zák. č. 140/1961 (srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 11. 1994 sp. zn. 3 To 776/94), a byl-li skutek spáchán od 1. 1. 1998, mohlo jít o trestný čin úvěrového podvodu podle § 250b odst. 2 tr. zák. č. 140/1961 a od 1. 1. 2010 o trestný čin dotačního podvodu podle § 212 odst. 2 TZ.

Členství České republiky ve strukturách Evropské unie z pochopitelných důvodů ovlivňuje i trestní právo. Dnes účinný trestní zákoník obsahuje mj. trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie (§ 260 TZ), odkud přichází na naše území mimořádné množství dotací a finančních prostředků, které lákají potenciální pachatele ke zneužití.

[63] Bakeš, M. a kol. Finanční právo. 3., aktualizované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 106 a 107.

Nad rámec tohoto zvláštního trestného činu chránící finanční zájmy a integritu Evropské unie, zahrnul Parlament ČR do trestního zákoníku i trestný čin, jež se vztahuje na veškeré dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvky. Je nepochybné, že § 212 byl zařazen mezi trestná podvodná jednání i na základě členství České republiky v Evropské unii.

6.3. Objekt dotačního podvodu

Ustanovení o dotačním podvodu podle § 212 TZ chrání cizí majetek v oblasti poskytování subvencí, dotací, návratných finančních výpomocí nebo příspěvků.

6.4. Objektivní stránka dotačního podvodu

6.4.1. Dotační podvod dle § 212 odst. 1 TZ

Objektivní stránkou podle prvního odstavce se rozumí takové jednání pachatele, kdy v žádosti o poskytnutí dotace, subvence, návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí.

Trestnost dotačního podvodu se tedy váže k situaci, kdy dochází k podávání žádosti žadatelem. K vzniku trestní odpovědnosti pachatele (žadatele) není zapotřebí, aby poskytovatel poskytl dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek na základě omylu vyvolaného žadatelem. Též ke vzniku trestní odpovědnosti není zapotřebí, aby pachatel skutečně získal od poskytovatele peněžité prostředky. Podstatné je zde uvedení nepravdivých či hrubě zkreslených informací nebo zamlčení podstatných informací při podávání žádosti.

Nepravdivými údaji se rozumí takové údaje, jejichž obsah vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je informace podávána v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku.

Hrubě zkreslenými údaji se rozumí takové údaje, které mylně nebo neúplně informují poskytovatele o podstatných a důležitých okolnostech uvedených v žádosti o

poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku. Takovéto informace mohou vést k zásadně nesprávným závěrům o skutečnostech rozhodných pro rozhodnutí o jejich poskytnutí.

Podstatnými údaji jsou takové informace, které jsou rozhodující resp. zásadní pro samotné udělení dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku. Jsou to tedy takové údaje, které by vedly, pokud by je druhá strana znala, k neudělení dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, případně za jiných, pro žadatele (příjemce) méně výhodných podmínek.[64]

I když se tento trestný čin nachází v našem právním řádu relativně krátce, můžeme již v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky nalézt příklady takového trestného jednání. Kupříkladu rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 888/2009, ve kterém je stanoveno, že trestného činu dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 TZ se může dopustit pachatel i tím, že jako předseda občanského sdružení získal od města vyšší finanční příspěvek (dotaci) na činnost tohoto občanského sdružení na podkladě nepravdivých údajů obsažených v čestném prohlášení o vyšším počtu členů občanského sdružení, než jaký odpovídal skutečnosti.

6.4.2. Dotační podvod dle § 212 odst. 2 TZ

Odstavec druhý obsahuje samostatnou skutkovou podstatu, která se váže na použití poskytnutých prostředků v nikoli malém rozsahu na jiný účel než, za kterým byly dotací, subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem poskytnuty.

Použitím peněžních prostředků v nikoli malém rozsahu se rozumí v souladu s výkladovým pravidlem uvedeným v § 138 TZ nejméně částka 25 000 Kč. Je bezpředmětné, zda použitím poskytnutých prostředků vznikne poskytovateli škoda či nikoli. Rozhodné je užití prostředků na jiný, než v žádosti deklarovaný, účel.

---

64 Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010, s. 1915

6.5. Subjekt dotačního podvodu

Pachatelem dotačního podvodu může být kdokoli (jak osoba fyzická, tak právnická - srov. § 7 TOPO). Logicky se ale bude jednat o příjemce účelové dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku.

Nejznámější pravomocně odsouzenou osobou za dotační podvod na území České republiky je patrně bývalý poslanec za ČSSD Petr Wolf. Soud první i druhé instance jej uznal vinným z toho, že dle § 212 TZ podvedl Ministerstvo životního prostředí, od něhož dostal dotace na základě nepravdivých a hrubě zkreslených informací. Na dva projekty v letech 2005 až 2007 čerpal celkem 11 milionů Kč. Vrchní soud v Olomouci trest Wolfa pravomocně odsoudil k bezpodmínečnému šestiletému trestu odnětí svobody a zároveň mu byl udělen peněžitý trest ve výši pěti milionů korun. Odsouzený se nástupu do výkonu trestu vyhýbá dlouhodobým pobytem v zahraničí (patrně mimo území Evropské unie).

6.6. Subjektivní stránka dotačního podvodu

Dotační podvod je stejně jako trestný čin podvodu a jeho speciální skutkové podstaty trestným činem dolózním tedy úmyslným. Úmysl musí zahrnovat i nikoli malý rozsah peněžních prostředků použitých na jiný než určený účel bez souhlasu věřitele. Je vedlejší a nijak to nebrání trestní odpovědnosti pachatele, pokud kupříkladu pachatel návratnou finanční výpomoc, po jejím použití na jiný účel, vrátí věřiteli a tomu tím žádná škoda nevznikne.

7. Procesní souvislosti v trestním řízení u trestných činů podle § 210 - 212

Judikatura Ústavního soudu napomáhá vyložit orgánům činným v trestním řízení, jak postupovat při prověřování a vyšetřování trestných činů - tzv. speciálních případů podvodů (§210-212).

Podle čl. 8 odst. 2 Listiny nemůže být nikdo stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvním závazku.
Trestného činu pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák. (§ 210 TZ) se dopustí ten, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Obdobně trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1 tr. zák. (§ 211 TZ) se dopustí ten, kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace. V případě těchto trestných činů zákonodárce kriminalizoval ne toliko vyvolání majetkových poruch jako v případě obecného podvodu podle 250 odst. 1 tr. zák. (§ 209 TZ), ale již tzv. předpolí takové poruchy, tedy i činy poruchami hrozící. Trestné činy podle § 250a (§ 211 TZ) a § 250b tr. zák. (§ 211 TZ) tedy mají charakter tzv. trestných činů předčasně dokonaných, jejichž skutková podstata ve svých znacích obsahuje jednání, které by jinak mělo ráz pouhé přípravy či pokusu.
Kriminalizace předčasně dokonaných deliktů není obecně v rozporu s ústavními principy hmotného trestního práva.

Při posuzování, zda byla naplněna skutková podstata úvěrového podvodu či pojistného podvodu podle § 250a (§ 210 TZ) a § 250b tr. zák. (§ 211 TZ), je ze strany orgánů činných v trestním řízení třeba věnovat mimořádnou pozornost otázce naplnění materiálního znaku trestného činu – dostatečného stupně nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu § 3 odst. 1 a 4 tr. zák., a to s ohledem na znění článku 8 odst. 2 věty druhé Listiny i roli trestního práva jako prostředku ultima ratio.
V nyní platném trestním zákoníku se uplatňuje formální pojetí trestných činů, které je ale limitováno několikerými korektivy, kdy tím hlavním je zásada subsidiarity trestní represe obsažená v § 12 odst. 2 TZ.

Způsob, jakým jsou uvedené skutkové podstaty formulovány, klade vysoké nároky na postup obecných soudů ve smyslu § 2 odst. 5 a 6 TŘ, resp. § 125 odst. 1 TŘ, přičemž jednotlivé formální znaky uvedených trestných činů musejí být s ohledem na subsidiární roli trestní represe a humanistický charakter demokratického trestního práva vykládány restriktivně.

Zejména je třeba zdůraznit zásadu odpovědnosti jen za zavinění („nulum crimen sine culpa“). V případech podezření ze spáchání pojistného či úvěrového podvodu nelze odhlížet od velké variability okolností, za nichž k uzavírání příslušných smluv dochází. Zejména nelze odhlédnout od podstatných rozdílů mezi úvěry podnikatelskými a drobnými úvěry spotřebitelskými. Obecné soudy musejí vzít v úvahu všechny okolnosti, i pokud jde o eventuální nesprávný postup pracovníků poškozených podnikatelských subjektů a možný skutkový či právní omyl na straně podezřelých, kteří mohli při uzavírání smluv čelit nátlaku, manipulaci či zkreslování významu požadovaných údajů ze strany pracovníků či zprostředkovatelů podnikatelského subjektu, zainteresovaných na dosažení co největšího počtu uzavřených smluv.[65]

[65] Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1748/2008, uveřejněný pod č. 88 ve sv. 53 Sb. nálezů a usnesení ÚS ČR

8. Čína: Říše středu a podvodů?

Autor této diplomové práce dostal v rámci meziuniverzitní spolupráce stipendium k semestrálnímu pobytu na Čínské univerzitě politologie a práva v Pekingu. Zde se z pochopitelných důvodů zaměřil i na problematiku podvodů, neboť v dravě rostoucí čínské ekonomice se jedná o téměř bezprecedentní fenomén.
Množství podvodů v Číně je přibližně čtyřnásobně vyšší než ve Spojených státech amerických, kdy v pozadí stojí především současný tlak na čínské občany, který je nutí ke snaze zbohatnout a to co nejvíce a v co nejkratší době. V důsledku rychlých sociálních a ekonomických změn se společnost dramaticky proměnila a tzv. pojem konzumní společnosti se zde přiblížil téměř své čisté esenci. Číňané prahnou po nejnovějších technologických výdobytcích, luxusu, společenskému uznání a cítí se velmi frustrováni v momentě, kdy se jim to nedaří, neb je jim neustále opakováno, že brzy překonají v ekonomických aspektech i světového hegemona v podobě USA.

Profesoři z pekingské nejprestižnější univerzity Tsinghua odhadují, že každým rokem je z čínské ekonomiky díky podvodným jednáním odsáto přibližně 16 % procent jejího ročního HDP. V srovnatelně veliké ekonomice USA jsou to přibližně procenta čtyři.[66]

V Číně podvodné delikvenci nahrává především ohromný přísun zahraničního kapitálu a značná jazyková a kulturní bariéra. Pro zahraničního investora je nesmírně těžké dohlédnout na svá aktiva v Číně, neboť se zde přes značnou poptávku nachází stále málo kvalifikovaných pracovníků na vedoucí pozice, na které by se mohl investor bezvýhradně spolehnout. Často se zahraniční společnosti spokojí s osobou, která ovládá mluvenou a psanou angličtinu a disponuje základním přehledem v dané oblasti byznysu. A zde přichází zlomový bod - všichni rizikoví poradci (například ze společností Lehman Brown, či Price Waterhouse Coopers) při podnikání na území Číny ve svých doporučeních varují před nedůsledným výběrem vedoucích zaměstnanců a doporučují nastavení přísných pravidel periodicky se opakujících vnitřních auditů jako bezpodmínečnou podmínku podnikání v Číně.

[66] Humphrey, P. China's Booming Fraud Industry. University of Nottingham. China Policy Institute. [citováno 12.12.20013]. dostupné na http://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/commentary-reports/peter-humphrey-chinas-booming-fraud-industry.pdf

Často dochází k až úsměvným situacím, kdy čínský manažer pracující pro zahraničního investora, sdělí veškeré know how zahraniční společnosti, postupy a znalosti svému příbuznému, který založí místní společnost, která kupříkladu vyrábí ten samý produkt co zahraniční společnost. Dochází zde k uvádění zahraničního investora v omyl a následně na jeho úkor tzv. k ukusování z celkového zisku. Nezřídka se stává, že tato čínská založená společnost nakonec koupí pobočku zahraničního investora, neboť nemusí investovat žádné finance do výzkumu a vývoje, drahého managementu atp. Dále dochází k rozsáhlému falšování účetnictví, vykazování tzv. mrtvých duší, uzavíraní smluv se subdodavatelskou společností, kterou ve skutečnosti ovládá dosazený ředitel společnosti zahraničního investora atp.

Zákonodárný sbor si je rozsahu podvodných jednání vědom, a proto roku 2011 schválil osmou novelizaci trestního zákoníku, která zpřísňuje a rozšiřuje trestní odpovědnost za trestný čin podplácení a přijetí úplatku a zároveň rozšiřuje podmínky trestní odpovědnosti za podvodná jednání.[67]

8.1. Stručná komparatistika s českou právní úpravou

Stejně jako byly nepřipravené právní předpisy na rychlou transformaci z plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku na území tehdejšího Československa[68], tak stejně ba pravděpodobně více byla na ekonomický šok a příliv zahraničního kapitálu od konce sedmdesátých let nepřipravena i Čína. Rozdíly můžeme spatřovat v tom, že drtivá většina největších podniků je stále v Číně v rukou státu a silně ovládaná komunistickou stranou Číny.
Navíc přestože došlo k zavedení jistého kvazi tržního hospodářství, nedošlo ke tradičnímu spojení s liberální demokracií, jak tomu bývá zvykem na Západě, respektive je tzv. mantrou Západu. Čínský politickoekonomický model je kombinací kapitalismu, diktatury a oligarchie.

---

[67] Ernst and Young. 12th Global Fraud Survey Growing Beyond: a place for integrity Regional insights: China. [cit. 10.12.2012], dostupné na http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation---Dispute-Services/Global-Fraud-Survey---a-place-for-integrity---China

[68] Munková, J. Vývoj práva České republiky po rozdělení ČSFR se zvláštním zřetelem k hospodářskoprávním a obchodněprávním otázkám. Právní rozhledy 2/1993, s. 33

V českém trestním právu najdeme čtyři základní trestné činy obsažené v § 209 - 212 TZ, které se zabývají podvodnou delikvencí. Za všechny výše zmíněné trestné činy může být odpovědná jak fyzická tak právnická osoba.[69] Co se týče trestní odpovědnosti, tak se obě jurisdikce shodují, ale dále státy upravují problematiku podvodů odlišně.

V trestním zákoníku Čínské lidové republiky jsou rozlišovány následující podvody:

- finanční - ten by se dal připodobnit obecnému podvodu podle § 209 TZ, tedy že na základě podvodného jednání uvede pachatel poškozeného v omyl a tím získá neoprávněný finanční prospěch
- bankovní - obsahuje mimo obě skutkové podstaty obsažené v českém úvěrovém podvodu dle (§ 211 TZ) i případy, kdy pachatel zneužívá úvěry, uzavírá s finanční institucí obchodní smlouvy neobsahující pravdivé informace, manipulace s úvěrovými smlouvami atp.
- pojistný podvod - ten je v Číně upraven téměř identicky jako v České republice
- šekový - obsahuje úmyslné užívání nekrytých šeků, neoprávněné užívání cizích šeků či falšování šeků atp.
- podvodné jednání spojené se zneužíváním obchodního akreditivu
- podvodné jednání spojené se zneužíváním kreditních karet
- podvodné jednání spojené s pokladničními certifikáty či cennými papíry[70]

Pro všechny výše zmíněné trestné činy platí trestní postih v podobě nepodmíněného trestu odnětí svobody v obecné sazbě, která nemá dolní hranici, ale podle způsobené škody je odstupňována horní hranice, která může být završená u všech zmíněných trestných činů mimořádným trestem v podobě doživotního trestu odnětí svobody, propadnutím majetku a peněžitým trestem (vše najednou).

Navíc, je-li rozsah škody mimořádně velký je možno uložit za finanční, bankovní (obsahující i úvěrový), šekový a "akreditivový" podvod trest smrti jako tomu bylo

[69] § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

[70] § 192 - 199 trestního zákoníku Čínské lidové republiky přijatého na druhém plenárním sjezdu KSČ 1.července 197

například v případě čínské podnikatelky Lin Chaj-jen, jež byla na konci roku 2013 odsouzena k trestu smrti za úvěrové podvody, v rámci kterých získávala podvodným způsobem od svých klientů peněžní prostředky pro své spekulace na burze. Celkově od investorů vybrala přibližně 640 milionů jüanů (104,3 miliony dolarů).

Celkově se dá shrnout, že čínské trestní právo, které kopíruje platný německý trestní zákoník, postihuje obdobná jednání jako ten český, ale pod pojem podvod řadí více jednání, jež mají v našem právním řádu zpravidla tzv. samostatný paragraf, resp. se jedná o zvláštní trestný čin. Zásadní jsou ovšem dopady pro pachatele, neboť Čína neustále uplatňuje ve velkém rozsahu trest smrti.

Autor se sám od čínské profesorky trestního práva dozvěděl, že i v případě, že jeden z deseti odsouzených a popravených by byl nevinen, není to důvod k opuštění tohoto "osvědčeného systému", neboť působí značně generálně preventivně a deset procent je "statisticky zanedbatelné číslo".

Čína se drží tohoto institutu historicky a v současné chvíli postihuje hrdelním trestem 68 různých trestných činů. Podle odhadů nevládní organizace Amnesty International je ročně v Číně popraveno minimálně 1 300 osob, ale přesná čísla nejde zjistit, neboť si je čínská vláda hlídá jakožto státní tajemství. Každopádně je známý fakt, že samotná Čína popraví ročně více občanů než celý zbytek světa dohromady.[71] I proto se stále i v samotné Číně ozývají hlasy volající po zmírnění trestů alespoň právě u podvodné delikvence. Jestli se tyto humánní prosby prosadí ukáže jen čas a další směřování Říše středu.

[71] Amnesty International. Trest smrti v roce 2011: popravuje méně zemí, zato s větší intenzitou. publikováno 27.3.2012 [cit. 16.12.2013]. dostupné na http://www.amnesty.cz/z695/trest-smrti-v-roce-2011-popravuje-mene-zemi-zato-s-vetsi-intenzitou

9. Závěr

Autor podrobně rozebral problematiku podvodné delikvence dle platné a účinné trestněprávní úpravy a dospěl k následujícím závěrům. Podvody jakožto trestné činy proti majetku patří společně s trestnými činy zanedbání povinné výživy, krádeže nebo například ublížení na zdraví k těm trestným činům, jimiž se orgány činné v trestním řízení musejí zabývat častěji než jinými.
Pro představu v roce 2013 bylo na území České republiky pravomocně odsouzeno za trestné činy dle § 209 - 212 TZ celkem 6.021 osob.

Při hledání pojítka, jež by pachatele podvodné delikvence mohlo spojovat, dospěl autor k závěru vzešlému z výsledků empirických výzkumů, které stanovují že tzv. čisté typy pachatelů ve skutečnosti neexistují a v případě podvodů se pohybujeme po mimořádně pestré škále charakteristiky pachatelů.

V oblasti prevence proti podvodným jednáním dochází autor k závěru, že je třeba dbát důrazu na tzv. mimotrestní aktivity. Těmi se rozumí působení na potenciálního pachatele tak, aby se choval v souladu s právním řádem, a na potenciální oběti tak, aby činily takové aktivní kroky, které jim pomohou chránit se před viktimizací. Mezi takovéto prostředky patří především zavedení důkladných pravidel a systémů kontrol na pracovišti, ustanovení ve větších podnicích funkce tzv. *fraud managera*, rozšiřování právního povědomí široké společnosti, šíření varovných informaci před odhaleným podvodným jednáním, jež by se mohlo opakovat a v neposlední řadě z pohledu *de lege ferenda* přijetí v legislativním procesu řádné právní úpravy tzv. *whistleblowingu*.

Obecně lze považovat za velmi přínosné, že zákonodárce v průběhu porevolučních let v rámci razantně se měnící společenské situace přijal a zařadil do účinné trestněprávní úpravy zvláštní druhy podvodné delikvence a díky čtyřem zvláštním trestným činům (§ 209 - 212 TZ), jež nyní obsahuje, pokryje český trestněprávní systém více protizákonného jednání, jež naplní všechny znaky v těchto paragrafech uvedených. V porovnání s tzv. divokými devadesátými lety dvacátého století zůstává

mnohem méně podvodného jednání nepotrestáno z důvodu nedostatečné legislativní úpravy.

Z celkového pohledu *de lege ferenda* zůstane pro zákonodárce otázkou, zda trestné činy pojistného, úvěrového a dotačního podvodu i nadále formulovat jakožto trestné činy předčasně dokonané, kdy k naplnění skutkové podstaty není zapotřebí způsobení škody na majetku poškozeného. Leč se stávající právní úpravou je společnosti již obecně seznámena, a proto nelze takovéto trestné jednání omlouvat neznalostí či namítanou drakonickou přísností.

Ze závěrečného srovnání s Čínskou lidovou republikou vyplývá, že v důsledku transformace ekonomik obou zemí z plánované na tržní, došlo ke značnému nárůstu podvodných jednání, na které společnost ani legislativa nebyla připravena. Čína ve snaze snížit ekonomickou kriminalitu a působit generálně preventivně stále ukládá za vybraná podvodná jednání nezřídka i trest smrti.
Celkovou snahou v obou zemích je minimalizovat takováto podvodná jednání, neboť narušují ekonomické a sociální vazby, které v důsledku vedou k ekonomickým ztrátám, jež v době globální hospodářské krize považují vládnoucí elity v obou zemích zcela pochopitelně za nepřijatelné.

10. Zdroje

Publikace

Bakeš, M. a kol. Finanční právo. 3., aktualizované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003

Čírtková, L. a kol. Podvody, zpronevěry, machinace (možnosti prevence, odhalování a ochrany před podvodným jednáním). Praha: Armex Publishing, 2005

Dvořáček, J. Interní audit a kontrola. 2.vydání. Praha: C.H.Beck, 2003

Hendrych, D. a kol. Právnický slovník. 3. vydání. Praha 2009

Hulmáková, J. Vývoj hospodářské kriminality a trestní politiky uplatňované vůči pachatelům hospodářské kriminality na území ČR. In Sborník z mezinárodní konference "Nové jevy v hospodářské kriminalitě". Brno: Masarykova univerzita, 2005

Jelínek, J. Trestní právo a novelizace v letech 1997 až 1999, Linde Praha, a.s. 2000

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha: Leges, 2010

Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 2. vydání Praha: Leges, 2011

Kaiser, G. Kriminologie. Praha: C.H.Beck, 1994

Knoll, V. (ed.). Naděje právní vědy. Býkov 2010. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011. [Simona Heranová - Úvěrový podvod v českém trestním právu - legislativní vývoj].

Kuchta, J. a kol. Kriminologie. I. část. Brno: Masarykova univerzita, 2002

Kuchta, J., Válková, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005

Marešová, A. a kol. Pravděpodobný vývoj vybraných druhů kriminality. Praha. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001

Marešová A. Trendy české kriminality v roce 2011. In Analýza trendů kriminality v roce 2011. Praha. 2012

Munková, J. Vývoj práva České republiky po rozdělení ČSFR se zvláštním zřetelem k hospodářskoprávním a obchodněprávním otázkám. Právní rozhledy 2/1993

Nakonečný, M. Základy psychologie osobnosti. Praha: Management Press, 1993

Novotný, O., Zapletal, J. a kol. Kriminologie. 3. vydání. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008

Porada, V. a kol., Kriminalistická metodika vyšetřování, Plzeň, Aleš Čeněk, 2007

Straus, J.; Němec, M. a kol.; Teorie a metodologie kriminalistiky, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2010

Vantuch, P.: Trestní zákoník s komentářem. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011

Wágnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012

Zahraniční publikace

Podgor E. Israel I. White collar crime in a nutshell. West Publishing. 1993

Časopisy

Nezkusil, J., K otázce příčin kriminality po listopadu 1989, Trestněprávní revue 2/2005

Porada, V., Pršal, V. Pojistné rozpravy. 2001, čís. 10

Rekadce. Další neúspěšný pokus o úpravu „whistleblowingu“. Právní rozhledy 20/2013

Smejkal V. Kriminalita v prostředí informačních systémů a rekodifikace trestního zákoníku. Trestněprávní revue 6/2003

Škorpil, M. Pojistný podvod. Pojistné rozpravy. 1997

Trojanová, E.. Pojistný obzor. 2006, roč. 83, čís. 11, s. 3–5. [Článek: Pojistné podvody neznají hranice]

Judikatura

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 11. 1994 sp. zn. 3 To 776/94

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 10. 1995 sp. zn. 3 To 508/95

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí 5/2013

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 1748/2008, uveřejněný pod č. 88 ve sv. 53 Sb. nálezů a usnesení ÚS ČR

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 2. května 2002 sp. zn. III. ÚS 575/01

Nález pléna Ústavního soudu České republiky ze dne 20. února 2001 sp. zn. Pl. ÚS 5/200054

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 7. 2000 sp. zn. 8 Tz 136/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR z 18. 4. 1990 sp. zn. 2 Tzf 4/90

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 11 Tdo 1196/2007 ze dne 21.1. 2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky 7 Tdo 996/2009 ze dne 10. září 2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 1034/2009, ze dne 14.10.2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 8. 2002 sp. zn. 7 Tdo 580/2002

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1251/2010

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. T Tdo 902/2011

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 2. 2003, sp. zn. 5 Tdo 1060/2002

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 888/2009

Usnesení Okresního soudu v Českém Krumlově z 18. 10. 1989 sp. zn. 1 T 218/89

Internetové zdroje

Amnesty International. Trest smrti v roce 2011: popravuje méně zemí, zato s větší intenzitou. publikováno 27.3.2012 [cit. 16.12.2013]. dostupné na http://www.amnesty.cz/z695/trest-smrti-v-roce-2011-popravuje-mene-zemi-zato-s-vetsi-intenzitou

Česká národní banka. Upozornění pro veřejnost k možnosti naplnění skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu v souvislosti s uzavíráním úvěrové smlouvy. [cit. 2014-02-10]. dostupné na http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/upozorneni_pro_verejnost/20131205_upozorneni_uzavir_uverova_smlouva.html

Česká pojišťovna už letos odhalila pojistné podvody za více než 321 milionů korun [online]. Česká pojišťovna, 16. července 2013, [cit. 2014-01-10], dostupné na http://www.ceskapojistovna.cz/tiskova-zprava?1572999-ceska_pojistovna_uz

Český statistický úřad. Statistiky. Internet a komunikace. [cit. 18.2.2014]. dostupné na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/internet_a_komunikace

Ernst and Young. 12th Global Fraud Survey Growing Beyond: a place for integrity Regional insights: China. [cit. 10.12.2012], dostupné na http://www.ey.com/GL/en/Services/Assurance/Fraud-Investigation---Dispute-Services/Global-Fraud-Survey---a-place-for-integrity---China

Humphrey, P. China's Booming Fraud Industry. University of Nottingham. China Policy Institute. [citováno 12.12.20013]. dostupné na http://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/commentary-reports/peter-humphrey-chinas-booming-fraud-industry.pdf

Pojistné podvody jsou sedmkrát vyšší než před krizí [online]. Generali Pojišťovna, 16. leden 2012, [cit. 2014-02-02]. dostupné na https://www.generali.cz/tiskove-zpravy/pojistne-podvody-jsou-sedmkrat-vyssi-nez-pred-krizi

Pojišťovny odhalily pojistné podvody za miliardu korun! [online]. Česká asociace pojišťoven, 12. února 2013, [cit. 2014-01-10] dostupné na http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+tiskové+zprávy

Ostatní

Vláda ČR. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009, trestnímu zákoníku

Citované české právní předpisy a jejich případně použité zkratky

zákon č. 40/2009, trestní zákoník, (TZ)

zákon č. 161/1961 Sb., trestní řád, (TŘ)

zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, (TOPO)

zákon č. 89/2012 Sb,, nový občanský zákoník, (NOZ)

zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

zákon č. 140/1961 Sb,, trestní zákon

zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

zákon č. 253/1997 Sb., který novelizuje trestní zákoník

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Citované zahraniční právní předpisy a jejich případně použité zkratky

Das Strafgesetzbuch (StGB), německý trestní zákoník

Čínský trestní zákoník z roku 1979

11.Abstrakt

Dnes účinný trestní zákoník, č. 40/2009 Sb., obsahuje trestný čin podvodu (§ 209) a zvláštní případy pojistného (§ 210 TZ), úvěrového (§ 211TZ) a dotačního podvodu (§ 212) - tedy celkem čtyři samostatné trestné činy zabývající se podvodnou delikvencí. Nebylo tak tomu však vždy. Ještě před méně než dvaceti lety obsahovalo české platné právo pouze trestný čin tzv. obecného podvodu. Nicméně nemožnost postihnout veškerá podvodná jednání dle tzv. obecného podvodu (dnes § 209 TZ) vedla v minulosti zákonodárce k přijetí dalších tří výše zmíněných zvláštních trestných činů. Nedokonalost právní úpravy v této oblasti (zvláště v činnosti pojišťoven a bank), jak ukázaly zejména devadesátá léta minulého století, měla dalekosáhlé důsledky pro ekonomiku republiky jako celku a společnost si nese stigmata z této neblahé zkušenosti až do dnešních dnů.

Nyní v době globální ekonomické recese navíc počet podvodných jednání stoupl, neboť v důsledku nízké zaměstnanosti, nedostatku zakázek, obecné zadluženosti společnosti atp. nejsou dlužníci často schopni dostát svým finančním závazkům a uchylují se k trestné činnosti. Proto je mimořádně důležité využívat preventivních nástrojů k předcházení, zamezení a případnému včasnému odhalení podvodného jednání.

Pravděpodobnost provedení podvodného jednání determinuje přitažlivost cíle, kterého se snaží pachatel dosáhnout. Toto je jeden z důvodů, proč nelze pachatele podvodného jednání striktně definovat, neboť pro každého jedince se neprávem získané plnění bude lišit svojí kvalitou, rozsahem atp. Dále důležitou roli hrají tzv. kognitivní skripta, kterými rozumíme představy pachatele o sobě samém a jiných osobách.

Základní dělení podvodného jednání se uvádí na tzv. vnější a vnitřní. Vnější podvodná jednání se vyznačují obvykle svojí jednorázovostí - tedy jednorázovostí pachatelova jednání a konají je typicky osoby, které např. nejsou v zaměstnaneckém poměru k poškozenému - stojí vně nějaké struktury či organizace. Naopak vnitřních omylů se dopouštějí zpravidla zaměstnanci nebo osoby ve vedení poškozeného

subjektu a tuto činnost provádějí většinou po delší dobu. Autor této práce navrhuje zavedení třetí hybridní kategorie, která by pokryla případy, kdy pachatel např. klient banky ve spolupachatelství s úředníkem banky systematicky vyvádí z bankovního domu finanční prostředky, na něž nemá nárok. Takové jednání v sobě snoubí podvodné jednání vnitřní i vnější.

K úspěšnému boji proti podvodné delikvenci je zapotřebí společnosti s alespoň elementární znalostí právních předpisů, nastavení a užívání preventivních mechanismů a v neposlední řadě zakotvení tzv. *whistleblowingu* do českého právního řádu, jenž by pomohl na podvodná jednání efektivněji upozorňovat.

12. Abstract

Nowadays effective Criminal code, No. 40/2009 Coll., contains the criminal offence of a fraud (Section 209) and it's special cases such as the insurance (Section 210), loan (Section 211) and subsidy fraud (Section 212). Nevertheless, the situation hasn't been always like this. Less than twenty years ago the Czech effective legislature contained only the criminal offence of the so called "general" fraud. However the impossibility to persecute all of the fraudulent delinquency by applying the "general" fraud section led the legislator to amend the Criminal Code by adding three above mentioned special sections. The imperfection of the legal system in regards to the fraudulent behaviour (especially related to banks and insurance companies) in the 1990's had dramatically effected the economy of the country and formed a negative prejudice and inauspicious experience with privatisation of the state property etc. among the entire society.

These days during the global financial recession has the number of fraudulent behaviour risen significantly, since the lack of procurements, the low employment rate, the general indebtedness etc. bring the debtors to the very boarder of the financial cliff of insolvency and "force" them to commit criminal offences. Therefore, it's highly important to use special tools to prevent, stop or reveal such a criminal behaviour as soon as possible.

The probability of performing a fraudulent behaviour is determined by the attractiveness of the object which is the criminal trying to achieve. This is one of the reason why it's so difficult to successfully describe a typical offender of a fraud, since every single one of them is attracted by a different object (differing/varying by it's quantity, quality and value). Very important role have also so called cognitive scripts, which can tell one how the offender thinks about him/herself and about the others.

There are two basic types of fraudulent behaviour - the inner and outer. The outer frauds are defined by their one-off character and they are typically performed by people who are not employed by the damaged. On the contrary the inner frauds are

usually committed by employees or the managers of a company and the action lasts for a longer period of time. The author of this thesis suggests creation of a third hybrid group consisting of frauds committed by e.g. en employee of a bank as an accomplice with a client of the very same bank. This example combines the elements of both inner and outer fraud.

To successfully fight against the fraudulent delinquency the society needs at least an elementary knowledge of effective laws, to set up a system of preventive mechanisms and to pass a law regulating the *whistleblowing* as an effective tool to fight against frauds.

Klíčová slova:

trestný čin, podvod

Key words:

criminal offence, fraud

Počet znaků: 124.491